

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ: ΜΕΡΟΣ Β΄

Μάρτιος 2015

Χαλυβόπουλος Δημήτρης

dchalvopoulos@yahoo.gr

«Η επιστήμη οφείλει να έχει συνεπή ορολογία ώστε να διευκολύνεται η συνεννόηση μεταξύ των επιστημόνων και να υπάρχει κοινή κατανόηση των προβλημάτων προς επίλυση.»

Εισαγωγή:

Στο συγκεκριμένο άρθρο θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της οικονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια και η επίδρασή της σε διάφορους δείκτες όπως: το δημόσιο χρέος, το έλλειμμα, τα έσοδα και έξοδα του κράτους κ.α. Επιπλέον, το άρθρο φιλοδοξεί να επισημάνει με συγκεκριμένα παραδείγματα κάποια από τα πολλά ερωτήματα που προκύπτουν σχετικά με τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν από την είσοδο της χώρας στην Ε.Ε. και ειδικότερα τα χρόνια του μνημονίου.

Τα παραδείγματα αυτά αποτελούν σοβαρές ενδείξεις οι οποίες εάν διερευνηθούν περαιτέρω πιθανόν να συνδράμουν στην διαπραγμάτευση της νέας ελληνικής κυβέρνησης με την τρόικα. Η τελευταία μέχρι τώρα είχε τον απόλυτο έλεγχο όχι μόνο στη δημοσιονομική πολιτική αλλά και στα στατιστικά δεδομένα των ελληνικών αρχών και της eurostat. Με την ανάλυση των δεδομένων αυτών όμως, αποδεικνύεται ότι η οικονομική πολιτική της τρόικας απέφερε μεγαλύτερη επιδείνωση στους βασικούς δημοσιονομικούς δείκτες (χρέος, έλλειμμα) τους οποίους υποτίθεται θα βελτίωνε με αντίτιμο την «αναγκαστική» λιτότητα.

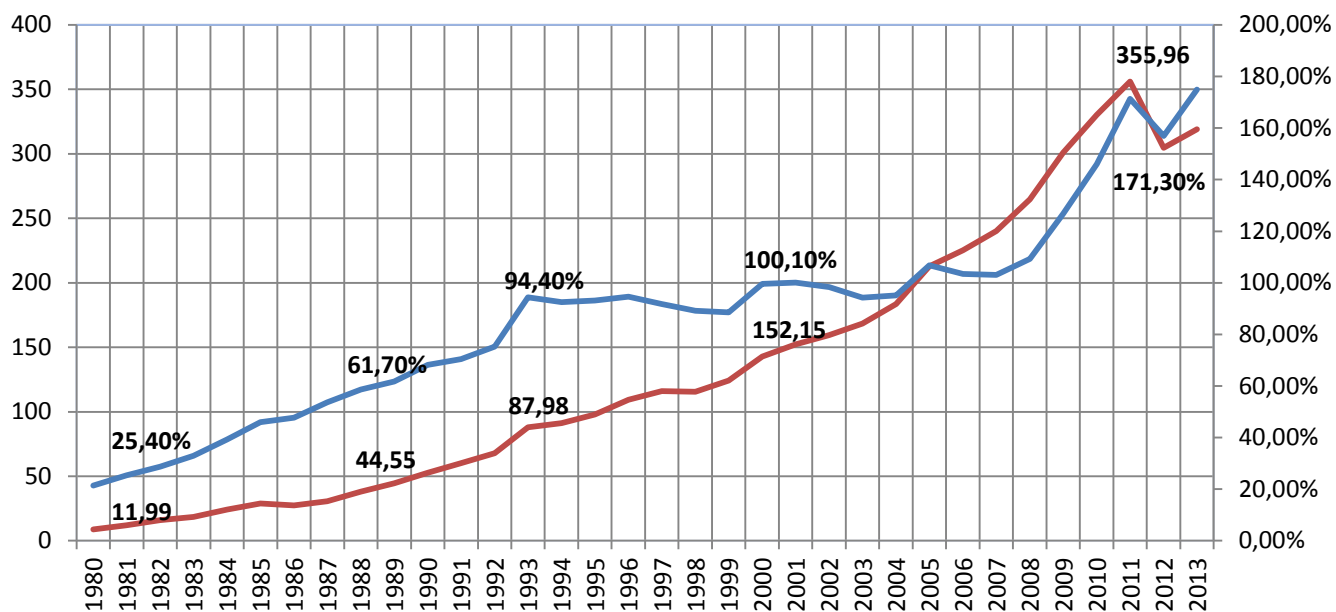
Μέσα από συγκεκριμένα αριθμητικά παραδείγματα θα ανακύψουν πολύ σοβαρά ερωτήματα στα οποία αρμόδια να απαντήσει είναι η τρόικα, όπως για παράδειγμα πόσο ήταν το πραγματικό ύψος του κουρέματος του ελληνικού χρέους μέσα από τη διαδικασία του PSI. Επιπλέον ερωτήματα προκύπτουν σχετικά με τις δαπάνες του κράτους για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους και μέσα από αυτά τα ερωτήματα αναδεικνύονται περισσότερες ασυνέχειες για τα πραγματικά ελλείμματα και τα υποτιθέμενα πρωτογενή πλεονάσματα.

Η διαχρονική εξέλιξη του χρέους.

Ο πίνακας 1 και το αντίστοιχο διάγραμμα 1, αποτυπώνει σε **παρούσες αξίες** τη διαχρονική εξέλιξη του χρέους ως προς το Α.Ε.Π. και την ποσοτική αύξηση του χρέους έως το 2013. Το συγκεκριμένο διάγραμμα στηρίχθηκε στην ετήσια έκθεση που δημοσιεύτηκε στις 22/10/2104¹ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κι αποτυπώνει απολογιστικά δεδομένα έως και το 2013.

---

¹ **Πηγή 1:** Statistical Annex of European Economy, Autumn 2014. Το διάγραμμα παράχθηκε με τη βοήθεια δύο πινάκων: **πίνακας 5:** *Gross Domestic product at current market price*, σελίδα 18 και **πίνακας 78** *General Government consolidated gross debt*, Σελίδα 164.

Διάγραμμα 1. Δημόσιο Χρέος % του Α.Ε.Π. σε παρούσες αξίες και Δημόσιο Χρέος σε παρούσες αξίες (δισ €).

Πίνακας 1: Διαχρονική εξέλιξη του χρέους εκφρασμένο σε παρούσες αξίες

Πηγή:	Statistical Annex of European Economy, Autumn 2014, Σελίδα 18	Statistical Annex of European Economy, Autumn 2014, Σελίδα 164	Υπολογιζόμενο: (ΑΕΠ Χ Χρέος% ΑΕΠ) / 100				
ΕΤΟΣ	ΑΕΠ σε παρούσες αξίες (δισ €)	χρέος % ΑΕΠ	χρέος σε παρούσες αξίες (δισ €)	ΕΤΟΣ	ΑΕΠ σε παρούσες αξίες (δισ €)	χρέος % ΑΕΠ	χρέος σε παρούσες αξίες (δισ €)
1980	40,90	21,4	8,75	1997	126,50	91,8	116,13
1981	47,20	25,4	11,99	1998	129,50	89,2	115,51
1982	56,00	28,7	16,07	1999	140,40	88,5	124,25
1983	55,90	33,0	18,45	2000	143,50	99,6	142,93
1984	61,40	39,3	24,13	2001	152,00	100,1	152,15
1985	62,70	46,0	28,84	2002	162,30	98,3	159,54
1986	57,60	47,7	27,48	2003	178,60	94,3	168,42
1987	57,10	53,7	30,66	2004	193,00	95,1	183,54
1988	64,80	58,6	37,97	2005	199,20	106,8	212,75
1989	72,20	61,7	44,55	2006	217,80	103,4	225,21
1990	77,30	68,2	52,72	2007	232,80	103,1	240,02
1991	85,40	70,4	60,12	2008	242,10	109,3	264,62
1992	90,00	75,3	67,77	2009	237,40	126,8	301,02
1993	93,20	94,4	87,98	2010	226,20	146,0	330,25
1994	98,60	92,5	91,21	2011	207,80	171,3	355,96
1995	105,00	93,2	97,86	2012	194,20	156,9	304,70
1996	115,50	94,6	109,26	2013	182,40	174,9	319,02

Τα δεδομένα του πίνακα 1 είναι εκφρασμένα σε **παρούσες αξίες** για να είναι ορθότερες οι συγκρίσεις με το παρών. Δεν είναι γνωστό με ποια στατιστική μέθοδο έγινε η προσέγγιση των τιμών σε παρούσες αξίες, παρόλα αυτά οι αποκλίσεις έχουν μικρή συνεισφορά στην τεράστια διόγκωση του χρέους.

Από τον πίνακα 1 ο αναγνώστης μπορεί να εξάγει συμπεράσματα για τη συνεισφορά των εκάστοτε κυβερνήσεων στην αύξηση του χρέους και με έντονα γράμματα επιλέχθηκαν κάποιες χρονιές ορόσημα λόγω σημαντικών πολιτικών και οικονομικών γεγονότων.

Το 1981 η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ παρέλαβε το χρέος στο 25,4% ΑΕΠ με το αντίστοιχο ποσό σε **παρούσες αξίες σε ευρώ** να ανέρχεται στα 11,99 δις €. Την ίδια περίοδο ο μέσος όρος του δημοσίου χρέους % Α.Ε.Π. της ευρωζώνης των 11, που αποτελούταν από τις ισχυρές ευρωπαϊκές οικονομίες, ανερχόταν στο 36% Α.Ε.Π.².

Τη δεκαετία του 1980, το δημόσιο χρέος της Ελλάδος αυξήθηκε με μεγαλύτερους ρυθμούς από τα αντίστοιχα της ευρωζώνης των 11 και ήδη από το 1987 ξεπέρασε το μέσο όρο της ευρωζώνης των 11. Το 1989, που παρέδωσε την εξουσία το ΠΑΣΟΚ, το χρέος είχε φτάσει στο 61,7% Α.Ε.Π. (με τον μέσο όρο της ευρωζώνης να βρίσκεται στο 55% ΑΕΠ) και η παρούσα αξία του ανερχόταν στα 44,55 δις €.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας η Ν.Δ. και η ποσοτική αύξηση του χρέους (κόκκινη γραμμή στο διάγραμμα 1) συνεχίστηκε με ακόμα μεγαλύτερους ρυθμούς καθώς την περίοδο εκείνη ξεκίνησε η απελευθέρωση των τραπεζών και το δημόσιο χρέος έγινε «προϊόν» διαπραγμάτευσης στις αγορές ομολόγων. Η Ν.Δ. παρέδωσε τη διακυβέρνηση της χώρας το 1993 με χρέος σχεδόν διπλάσιο (σε παρούσες αξίες) σε σχέση με αυτό που παρέλαβε, συγκεκριμένα στα 87,98 δις ευρώ ή 94,40% επί του Α.Ε.Π.

Από το 1993 έως το 2004 παρατηρείται μία σταθεροποίηση στο δείκτη του χρέους σε σχέση με το Α.Ε.Π. (χρέος / Α.Ε.Π. * 100) αλλά ο αντίστοιχος δείκτης της ποσοτικής αύξησης τους χρέους συνέχισε να αυξάνει με μεγάλους ρυθμούς. Τονίζεται διαρκώς η σημαντικότητα του δείκτη της διαχρονικής εξέλιξης του χρέους σε παρούσες αξίες για να αναδειχτεί το γεγονός ότι ο αντίστοιχος δείκτης σε σχέση με το Α.Ε.Π. οδηγεί πολλές φορές σε παραπλανητικά συμπεράσματα. Περισσότερο πρακτική λογική θα είχε ένας δείκτης που θα αποτύπωνε το λόγο του χρέους ως προς τα έσοδα του κράτους όμως, με δεδομένο ότι τα έσοδα των χωρών είναι κατά πολύ μικρότερα από το Α.Ε.Π., ο λόγος του δημοσίου χρέους ως ποσοστό των εσόδων θα ήταν πολλές φορές μεγαλύτερος και ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδος θα γινόταν φανερό ότι το χρέος είναι μη διαχειρίσιμο από πολύ νωρίτερα.

---

² Πηγή 2: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Statistical Annex of European Economy, Spring 2011.

Στο άρθρο «Ο μύθος του ελληνικού χρέους»³ παρουσιάζονται συγκεκριμένα επιχειρήματα που αποδεικνύουν ότι ο δείκτης του Α.Ε.Π. συνδέεται με αόριστο και ασαφή τρόπο με τον πλούτο και τα έσοδα της χώρας χωρίς να αποτυπώνει κάτι απτό και συγκεκριμένο. Ως εκ τούτου προβλέψεις και εκτιμήσεις που σχετίζονται με το Α.Ε.Π. πολλές φορές οδηγούν σε αποπροσανατολισμό και παραπληροφόρηση. Στην παρούσα ανάλυση χρησιμοποιούνται οι απόλυτες τιμές των μεγεθών για να αναχθούν συμπεράσματα ενώ οι δείκτες του Α.Ε.Π. χρησιμοποιούνται περισσότερο για τη διευκόλυνση όσων αναγνωστών επιθυμούν να συγκρίνουν τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ σε σχέση με άλλες μελέτες και αναλύσεις.

Στο τέλος του 2001, λίγο πριν εισαχθεί το ευρώ στην πραγματική οικονομία (διακρατικές συναλλαγές σε ευρώ γινόντουσαν και νωρίτερα) το χρέος είχε ανέλθει στα 152,15 δις € ήτοι 100,1 % Α.Ε.Π. Με δεδομένο ότι τα ελλείμματα του κράτους παρέμεναν σε υψηλά επίπεδα (περίπου 10% Α.Ε.Π.) και τα τακτικά έσοδα δεν ξεπερνούσαν τα 40 δις €, ήταν πασιφανές ότι το χρέος δεν ήταν διαχειρίσιμο και η εξυπηρέτησή του γινόταν κυρίως από νέο δανεισμό, δηλαδή πιστωτικά έσοδα (προστίθενται στα τακτικά) που απλώς βοηθούσαν στην ανατροφοδότηση του χρέους.

Μετά την είσοδο στο ευρώ αυξήθηκε κατά πολύ η χορήγηση πάσης φύσεως δανείων σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα με αποτέλεσμα να αυξηθεί η κατανάλωση και ο αντίστοιχος δείκτης του Α.Ε.Π. Δυστυχώς την ίδια περίοδο αυξήθηκε και ο ιδιωτικός δανεισμός καθώς είχε προηγηθεί η «φούσκα» του χρηματιστηρίου που στέρησε αρκετά δις ευρώ από τις καταθέσεις των πολιτών. Έτσι, πάλι ο δείκτης χρέους ως προς το Α.Ε.Π. παρέμενε σταθερός ενώ το χρέος συνέχισε να αυξάνει ποσοτικά με ακόμα μεγαλύτερους ρυθμούς.

Η χορήγηση δανείων συνετέλεσε και στην αύξηση του ιδιωτικού χρέους το οποίο έως και τα τέλη της δεκαετίας του 1990 παρέμενε από τα χαμηλότερα στον «αναπτυγμένο» κόσμο με ποσοστά κάτω του 20% Α.Ε.Π. Με την είσοδο στο ευρώ δέχθηκε μεγάλο πλήγμα η παραγωγή και το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας. Το «σκληρό» νόμισμα και η άκρατη χορήγηση δανείων, οδήγησε την επιχειρηματικότητα στις εισαγωγές «φθηνών» προϊόντων από το εξωτερικό εις βάρος της ελληνικής παραγωγής. Ήταν περισσότερο επικερδές και ευκολότερο για έναν επιχειρηματία η εμπορία-εισαγωγή φθηνών προϊόντων και η πώλησή τους σε μια αγορά με μεγάλη ζήτηση-ρευστότητα. Τα παραπάνω μαζί με τις πολιτικές της ευρωπαϊκής Ένωσης επιβάρυναν το εμπορικό ισοζύγιο και περισσότερο στον πρωτογενή τομέα όπου οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν αισθητά εις βάρος των εγχώριων.

---

³ **Πηγή 3:** Ο μύθος του Ελληνικού Χρέους, Παράγραφος: Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) ως εργαλείο αποπροσανατολισμού

Παρόλα αυτά, μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1990 το δημόσιο χρέος που ήταν εκφρασμένο σε ξένο νόμισμα αποτελούσε πολύ μικρό ποσοστό του δημοσίου χρέους και ήταν απόλυτα διαχειρίσιμο. Για παράδειγμα, οι ετήσιες δαπάνες εξυπηρέτησης του εξωτερικού δημόσιου χρέους το 1999 ανέρχονταν σε **6,247 δις δολάρια**⁴ και ισοδυναμούσαν με το 4,5 % του Α.Ε.Π (132 δις € το 1999). Την ίδια περίοδο, το ποσό των 6,247 δις δολαρίων ισοδυναμούσε με το 6% των καταθέσεων του εσωτερικού όπως αποτυπώνεται παρακάτω στον πίνακα 2. Το ποσοστό γίνεται ακόμα μικρότερο αν συμπεριληφθούν και τα υπόλοιπα νομισματικά μεγέθη του εγχώριου ιδιωτικού τομέα όπως είναι τα τραπεζικά ομόλογα, τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων και οι τίτλοι του ελληνικού δημοσίου.

Πίνακας 2 : Καταθέσεις των μη Νομισματικών Χρημ/κών Ιδρυμάτων στα ΝΧΙ στην Ελλάδα⁵

Τα μεγέθη είναι εκφρασμένα σε εκατομμύρια ευρώ

<i>Ισοτιμία μετατροπής δραχμικών μεγεθών σε ευρώ</i>	<i>329,689</i>	<i>330,300</i>	<i>340,750</i>
	<i>Χρονική Περίοδος</i>	<i>Δεκ-98</i>	<i>Δεκ-99</i>
Γενική Κυβέρνηση	2.624	2.866	3.162
Επιχειρήσεις και Νοικοκυριά	85.158	97.378	109.255
<i>Σε Δραχμές</i>	<i>61.732</i>	<i>75.628</i>	<i>84.992</i>
<i>Σε ευρώ</i>	<i>10.063</i>	<i>6.823</i>	<i>7.181</i>
<i>Σε λοιπά νομίσματα</i>	<i>13.362</i>	<i>14.927</i>	<i>17.082</i>
Σύνολο Καταθέσεων κατοίκων εσωτερικού (εκατ. €)	87.782	100.244	112.417

Επίσημως το 2010, ο έλεγχος της δημοσιονομικής πολιτικής της Ελλάδας πέρασε στα χέρια της τρόικας η οποία υποτίθεται πως είχε την απαραίτητη εμπειρία, τεχνογνωσία και αξιοπιστία για να διαχειριστεί καλύτερα το χρέος και τους λοιπούς δείκτες. Η επιβολή «σκληρών» πολιτικών λιτότητας συνετέλεσαν στην μείωση της κατανάλωσης και αντίστοιχα στην μείωση του Α.Ε.Π.. Το χρέος και πάλι συνέχισε να αυξάνει ποσοτικά και σε συνδυασμό με το μειωμένο Α.Ε.Π. εκτινάχθηκε φτάνοντας στο τέλος του 2011 στα 355,96 δις € ή 171,30% του Α.Ε.Π. Η μικρή μείωση του χρέους που παρατηρείται το 2012 οφείλεται στο «κούρεμα-PSI» και όπως θα αναλυθεί παρακάτω η ελάφρυνση ήταν ανεπαίσθητη χωρίς κανένα ουσιαστικό όφελος. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 1, το χρέος συνέχισε να αυξάνει καθώς τα ελλείμματα παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα.

⁴ **Πηγή 4:** Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος, Τεύχος 16, Δεκέμβριος 2000, Πίνακας ΙΙ2: Συναλλαγματική Ισοτιμία της Δραχμής σελίδα 139, Πίνακας ΙΙ3, Δαπάνες Εξυπηρέτησης Εξωτερικού Χρέους, σελ. 140, Πίνακας ΙΙΙ1. Νομισματικά Μεγέθη και ρευστά διαθέσιμα, σελ. 141.

⁵ **Πηγή 5:** Τράπεζα της Ελλάδος, Καταθέσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, Στοιχεία για την περίοδο πριν από την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ: Ανάλυση Καταθέσεων ανά τομέα

Σύνθεση του χρέους

Από τον πίνακα 1 ο αναγνώστης δύναται να βγάλει συμπεράσματα για τις ευθύνες των εκάστοτε κυβερνήσεων στη διόγκωση του χρέους αλλά για να έχει περισσότερο ολοκληρωμένη εικόνα πρέπει να αναλυθούν και άλλοι παράγοντες ο σημαντικότερος των οποίων είναι η **σύνθεση ή διάρθρωση του χρέους**, δηλαδή ποια μορφή έχουν τα δάνεια και από ποιους όρους συνοδεύονται.

Ως ορισμός το **Δημόσιο Χρέος** είναι το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Υπό την έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας συμπεριλαμβάνονται όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης ενός κράτους: κυβέρνηση, νομαρχία, δήμος κλπ. Το δημόσιο χρέος **αυξάνεται** από έτος σε έτος κατά το ποσό που ο ετήσιος κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει **έλλειμμα**, ή αντιστρόφως **μειώνεται** κατά το ποσό που παρουσιάζει **πλεόνασμα**.

Το δημόσιο χρέος διακρίνεται σε "εσωτερικό χρέος", δηλαδή από πιστωτές που βρίσκονται εντός της συγκεκριμένης χώρας, και σε "εξωτερικό χρέος", δηλαδή από πιστωτές που εδρεύουν εκτός της χώρας, στο εξωτερικό. Η διάκριση αυτή έχει **ιδιαίτερη σημασία** όταν το εξωτερικό χρέος αναφέρεται σε άλλο νόμισμα, έναντι του εσωτερικού που αναφέρεται στο εθνικό ή εσωτερικό νόμισμα.

Για τα κράτη μέλη της ΕΕ με κοινό νόμισμα, το χρέος που είναι εκφρασμένο σε ευρώ θεωρείται **επισήμως εσωτερικό**, το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα της οποίας το χρέος είναι σχεδόν εξολοκλήρου πληρωτέο σε ευρώ και οι δανειστές είναι ως επί το πλείστον οργανισμοί, τράπεζες και κράτη εντός της Ε.Ε.. Παρόλα αυτά διέπεται από όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά του λεγόμενου **«εξωτερικού δημόσιου χρέους»** το οποίο είναι δυσκολότερα διαχειρίσιμο από το αντίστοιχο εσωτερικό.

Όταν το κράτος έχει τη δυνατότητα να εκδίδει αυτόνομα και χωρίς περιορισμούς το δικό του νόμισμα, το χρέος που είναι εκφρασμένο-πληρωτέο στο νόμισμα αυτό ονομάζεται **«εσωτερικό δημόσιο χρέος»** και εύλογα είναι ευκολότερα διαχειρίσιμο. Η κατάχρηση αυτής της δυνατότητας οδηγεί σε υποτίμηση του νομίσματος η οποία όμως έχει και θετικά αποτελέσματα καθώς βοηθάει τις εξαγωγές και τον τουρισμό. Εξυπακούεται ότι εάν ένα κράτος έχει μεγάλες εισαγωγές η συνεχής υποτίμηση του νομίσματος θα οδηγήσει σε βάθος χρόνου σε ανυπέρβλητα προβλήματα.

Πριν ενταχθεί η Ελλάδα στο ευρώ, αγόραζε δραχμές πουλώντας κρατικά ομόλογα απευθείας στην Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος αλλά και τις διεθνείς χρηματαγορές. Τα χρήματα αυτά αποτυπώνονταν στο δημόσιο χρέος αλλά ο βασικός δανειστής ήταν η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος και οι έλληνες πολίτες. Για αυτό το λόγο, το δημόσιο χρέος που ήταν εκφρασμένο σε δραχμές αποτυπωνόταν ως **εσωτερικό δημόσιο χρέος**. Το **εξωτερικό δημόσιο χρέος**, ήταν το χρέος που έπρεπε να πληρωθεί με ξένο νόμισμα (δολάριο ως επί το πλείστον) και ήταν απόλυτα διαχειρίσιμο ως μικρό σε σχέση με το μέγεθος της ελληνικής οικονομίας. Το 2001,

με την ένταξη της Ελλάδος στην **ευρωζώνη** το δημόσιο χρέος έγινε πληρωτέο σε ευρώ και απέκτησε εν νυκτία όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που διέπουν το **εξωτερικό δημόσιο χρέος**.

Από εκείνη την περίοδο και μετά η άντληση κεφαλαίων γινόταν υποχρεωτικά μέσω της δευτερογενούς αγοράς, δηλαδή τις διεθνείς αγορές όπου συναλλάσσονται διάφορων ειδών χρηματοοικονομικά προϊόντα όπως είναι οι μετοχές και τα διεθνή ομόλογα για τα οποία θα γίνει εκτενή αναφορά⁶. Με απλά λόγια, η Ελλάδα όπως και οι λοιπές χώρες της ευρωζώνης, δεν μπορούσε να αντλήσει ρευστό απευθείας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, είτε με τη μορφή διμερούς δανείου ή μέσω πώλησης ελληνικών ομολόγων. Ήταν υποχρεωμένη να καταφεύγει στις αγορές, δηλαδή πουλούσε τα ομόλογά της σε ιδιωτικές τράπεζες οι οποίες όμως μπορούσαν να αγοράσουν «χρήμα» απευθείας από την ΕΚΤ με πολύ χαμηλότερο επιτόκιο.

Με τον τρόπο αυτό το δημόσιο χρέος της Ελλάδος μεταφέρθηκε στις ιδιωτικές τράπεζες⁷ καθώς έως τα τέλη του 2009 το 82,6 % των ελληνικών του δημοσίου χρέους ήταν εκφρασμένο σε ελληνικά ομόλογα κάτοχοι των οποίων ήταν ως επί των πλείστων χρηματοπιστωτικά ιδρύματα⁸. Το υπόλοιπο 17,4 % αφορούσε διάφορα είδη διμερών δανείων όπως έντοκα γραμμάτια (3,1%), κοινοπρακτικά δάνεια (12,1%) και απευθείας δάνεια από την Τράπεζα της Ελλάδος (2,2%).

Το χρέος εκτός από εσωτερικό ή εξωτερικό, διαχωρίζεται σε μακροπρόθεσμο και βραχυπρόθεσμο. Το μακροπρόθεσμο χρέος αποτελείται κυρίως από ομόλογα διάρκειας από 5 έως και 20 χρόνια και το βραχυπρόθεσμο αποτελείται από έντοκα γραμμάτια, τόκους και διάφορα άλλα βραχυπρόθεσμα **διμερή δάνεια** μικρότερης διάρκειας.

Το 2010 με την είσοδο της Ελλάδος στον μηχανισμό «στήριξης» μεταβλήθηκε ραγδαία η σύνθεση του χρέους και σε σχέση με τη διάρκεια και τους **όρους αποπληρωμής**. Το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών ομολόγων αντικαταστάθηκε από διμερή δάνεια τα οποία διέπονται από αυστηρότερους όρους και δεν ανήκουν στα κλασικά χρηματοοικονομικά προϊόντα όπως είναι τα ομόλογα τα οποία εμπεριέχουν και μεγάλο «ρίσκο» για τον επενδυτή-δανειστή. Συγκεκριμένα στα τέλη του 2013 το 68,4% του δημοσίου χρέους αποτελούνταν από διμερή δάνεια του μηχανισμού «στήριξης» και μόνο το 19,8 % ήταν εκφρασμένο σε ομόλογα εσωτερικού. Για να γίνει ευρέως κατανοητό ότι το χρέος που είναι εκφρασμένο σε ομόλογα είναι ευκολότερα διαχειρίσιμο από ένα αντίστοιχο χρέος εκφρασμένο σε διμερή δάνεια, πρέπει να δοθεί ο ορισμός του και να αναλυθεί εκτενώς η αγοραπωλησία ομολόγων στη δευτερογενή αγορά.

---

⁶ **Σημείωση:** Το ομόλογο είναι ένα «**συμβόλαιο μελλοντικής εκπλήρωσης**» όπως και τα υπόλοιπα παράγωγα που διαπραγματεύονται στη δευτερογενή αγορά

⁷ **Σημείωση:** Η ουσιαστική διαφορά των ελληνικών ιδιωτικών τραπεζών από τις αντίστοιχες του εξωτερικού, είναι ότι οι πρώτες δραστηριοποιούνται στο εσωτερικό με αποτέλεσμα να εργάζονται σε αυτές κυρίως έλληνες πολίτες.

⁸ **Πηγή 6:** Κρατικός Προϋπολογισμός 2010, Νοέμβριος 2009, Κεφάλαιο 4, Διάγραμμα 4.1, Σελίδα 104

Το **κρατικό ομόλογο** είναι ένα χρεόγραφο, δηλαδή ένα **επενδυτικό εργαλείο** (ή χρηματοοικονομικό προϊόν) που εκδίδεται από μία χώρα η οποία διαπραγματεύεται την πώλησή του σε διεθνής κεφαλαιαγορές (γνωστές κι ως: «αγορές» ή δευτερογενής αγορά) όπου οι επενδυτές-δανειστές είναι ως επί το πλείστον ιδιωτικές τράπεζες και εταιρίες επενδύσεων. Τα συνηθέστερα ομόλογα είναι δεκαετούς διάρκειας όπου ο εκδότης-δανειζόμενος οφείλει κάθε χρόνο να καταβάλει στον επενδυτή-δανειστή ένα επιτόκιο (coupon rate) επί της αρχικής ονομαστικής αξίας και στο τέλος της δεκαετίας που λήγει το ομόλογο (maturity) πρέπει να καταβάλλει το σύνολο της αρχικής ονομαστικής αξίας. Για παράδειγμα ένα δεκαετές ομόλογο ονομαστικής αξίας 100 εκ. ευρώ με επιτόκιο (coupon rate) 5%, αποδίδει 5 εκ. ευρώ ετησίως και στο τέλος της δεκαετίας (maturity) ο εκδότης-πωλητής του ομολόγου πρέπει να καταβάλει 100 εκ. ευρώ στον επενδυτή-δανειστή. Θεωρητικά όσο πιο ισχυρή είναι η οικονομία ενός κράτους τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα πτώχευσης με αποτέλεσμα η χώρα που το εκδίδει να μπορεί να το πουλήσει με χαμηλό κόστος, δηλαδή χαμηλότερο επιτόκιο.

Τα κρατικό ομόλογο είναι ένα χρηματοοικονομικό προϊόν του οποίου η αξία εξαρτάται από διάφορους παράγοντες που αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου και ο σημαντικότερος είναι τα «spreads» όπως θα αναλυθεί και παρακάτω. Οι επενδυτές σπάνια περιμένουν τη λήξη του ομολόγου (π.χ. 10 χρόνια), εφόσον αυξηθεί η αξία του φροντίζουν να το μεταπωλήσουν άμεσα στη δευτερογενή αγορά για να εγγράψουν κερδοφορία. Αντίστοιχα, εάν η αξία του ομολόγου μειώνεται με την πάροδο του χρόνου, οι επενδυτές φροντίζουν να διασφαλίσουν μέρος της επένδυσής τους αγοράζοντας ασφάλιστρα κινδύνου τα οποία είναι γνωστά ως CDs - «Credit Default swaps».

Με το ασφάλιστρο κινδύνου (CDs) ο επενδυτής-δανειστής διασφαλίζει ένα μικρό ή μεγάλος μέρος των κεφαλαίων του ανάλογα με τον αριθμό των CDs αγόρασε και εφόσον η χώρα που εξέδωσε το ομόλογο κηρύξει πτώχευση. Στην περίπτωση αυτή το ρίσκο «μεταφέρεται-swap» σε τρίτο επενδυτή ο οποίος υποχρεούται να καλύψει τις ζημιές του αρχικού επενδυτή εάν τελικά το ομόλογο δεν αποπληρωθεί στη λήξη του. Οι εταιρίες που πωλούν τέτοιου είδους προϊόντα είναι πολύ μεγάλες τράπεζες και επενδυτικά σχήματα που **θεωρητικά** διαθέτουν την απαραίτητη κεφαλαιακή επάρκεια και τεχνογνωσία για να αναλάβουν τόσο μεγάλα οικονομικά ρίσκα. Τα CDs, τα κρατικά ομόλογα και τα παράγωγα είναι χρηματοοικονομικά προϊόντα των οποίων η αξία μεταβάλλεται με το χρόνο ανάλογα με τη μεταβολή άλλων μεταβλητών. Για παράδειγμα η αξία των ομολόγων μεταβάλλεται ευθέως ανάλογα με τα «spreads».

Περί τα τέλη του 2009, έπειτα από την αναθεώρηση προς το χειρότερο του ελλείμματος-χρέους και τις αποκαρδιωτικές εκτιμήσεις των κυβερνήσεων για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, η αξία των ελληνικών ομολόγων σχεδόν εκμηδενίστηκε όπως θα γινόταν με οποιαδήποτε χώρα κήρυττε χρεοκοπία. Οι «εταίροι» μας στην Ε.Ε. και η τρόικα, δεν επέτρεψαν στη χώρα μας επισήμως να κηρύξει πτώχευση και εν τέλει να ενεργοποιηθούν τα ασφάλιστρα κινδύνου (CDs) ώστε τις απώλειες να τις καλύψουν οι εκδότες των CDs και όχι η Ελλάδα.

Ακόμα κι αν η Ελλάδα (περισσότερο για λόγους πολιτικούς) έπρεπε πάση θυσία να αποφύγει την κήρυξη χρεοκοπίας θα μπορούσε να «εξαναγκάσει» τους κατόχους ομολόγων να συμφωνήσουν σε ένα μεγάλο κούρεμα των ομολόγων τους. Δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι με το PSI «κουρεύτηκαν» ομόλογα που είχαν στην κατοχή τους έλληνες ιδιώτες ομολογιούχοι και τα ελληνικά ταμεία χωρίς καν να ερωτηθούν. Εδώ πρέπει να διερευνηθεί και ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος η οποία χωρίς να λάβει υπόψη τη βούληση των ασφαλιστικών ταμείων, χρησιμοποίησε περί των 10 δις € από τα αποθεματικά τους (δηλαδή τις αποταμιεύσεις των εργαζομένων) για να αγοράσει ελληνικά ομόλογα από ιδιωτικές τράπεζες που τα ξεφορτώθηκαν με κερδοφορία. Τα ασφαλιστικά ταμεία υπέστησαν τεράστιες απώλειες σε ρευστό καθώς αγόρασαν μέσω της Τράπεζας της Ελλάδας Ελληνικά ομόλογα τα οποία όχι μόνο είχαν απαξιωθεί αλλά επρόκειτο και να «κουρευτούν». Με ποιον νόμο μία ιδιωτική τράπεζα όπως η Τράπεζα της Ελλάδος (το ελληνικό δημόσιο κατέχει λιγότερο από 10% μερίδιο) έχει τη δυνατότητα να διαχειρίζεται αυτοβούλως και χωρίς έλεγχο τις αποταμιεύσεις των ασφαλιστικών ταμείων, δηλαδή των ελλήνων εργαζομένων;

Από την ανάλυση των επίσημων στατιστικών δεδομένων προκύπτουν και ουσιαστικές ενδείξεις ότι το «κούρεμα» του ελληνικού χρέους ήταν εν τέλει μικρότερο από αυτό που εξαγγέλθηκε και εκ των προτέρων γνωστό ότι δεν θα απέφερε καμία ουσιαστική βελτίωση στους δείκτες του χρέους και του ελλείμματος. Αντίστοιχα, τα υποτιθέμενα πακέτα «στήριξης» ουδέποτε διοχετεύτηκαν στην πραγματική οικονομία αλλά χρησιμοποιήθηκαν για να πληρωθούν οι θεσμικοί ομολογιούχοι, δηλαδή ιδιωτικές τράπεζες που πούλησαν-ξεφορτώθηκαν ελληνικά ομόλογα των οποίων η αξία είχε εκμηδενιστεί. Επίσης, δεν ενεργοποιήθηκαν ποτέ τα CDs με αποτέλεσμα όλοι όσοι τα «εμπορεύονταν» να αποκομίσουν τεράστια κέρδη αφού δεν χρειάστηκε να πληρώσουν τους ομολογιούχους.

Την ίδια στιγμή, χιλιάδες μικροί ιδιώτες ομολογιούχοι έχασαν μεγάλο μέρος της επένδυσή τους άμεσα και ξαφνικά ενώ είχαν την εντύπωση ότι τα κρατικά ομόλογα είναι σίγουρα αποταμιευτικά προϊόντα. Οι μικροί ομολογιούχοι δεν έχουν πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές για να μεταπουλήσουν τα ομόλογά τους ή να αγοράσουν CDs για να ασφαλίσουν την επένδυσή τους. Το εξοργιστικό είναι ότι το όφελος του ελληνικού κράτους ήταν ελάχιστο καθώς τα ομόλογα αυτά αποτελούσαν ένα μηδαμινό ποσοστό του χρέους.

Παρακάτω στο άρθρο θα παρουσιαστούν οι ασυνέχειες ανάμεσα στα συσσωρευμένα ελλείμματα και την αύξηση του χρέους που θέτουν υπό αμφισβήτηση το μέγεθος του «κουρέματος» που εξαγγέλθηκε. Από την όλη διαδικασία προκύπτουν και μεγάλα ερωτήματα για τις εγγυήσεις που δόθηκαν ως στήριξη στις ιδιωτικές τράπεζες και πως αποτυπώθηκαν στους ισολογισμούς.

Στον επίλογο της ενότητας θα γίνει αναφορά στους διεθνείς οίκους αξιολόγησης οι οποίοι φαίνεται ότι επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές αποφάσεις της Ε.Ε. και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην μεγέθυνση της κρίσης χρέους στην Ελλάδα και όχι μόνο.

Οι οίκοι, κατατάσσουν τα ομόλογα των κρατών σε κατηγορίες (AAA, AA, BBB, BB κ.ο.κ.) ανάλογα με την πιθανότητα πτώχευσής τους ή αντιστρόφως ανάλογα με την οικονομική τους ευρωστία. Ως βάση χρησιμοποιούν το δεκαετές γερμανικό ομόλογο που θεωρείται το ομόλογο με το χαμηλότερο ρίσκο και γι αυτό αποφέρει τη χαμηλότερη απόδοση για τον επενδυτή-δανειστή. Η διαφορά του επιτοκίου (coupon rate) ενός κρατικού ομολόγου μιας ευρωπαϊκής χώρας από το αντίστοιχο γερμανικό ονομάζεται “spread” και αποτελεί μία ένδειξη-σύσταση των οίκων αξιολόγησης προς τους επενδυτές-δανειστές για την αξία ενός ομολόγου.

Προφανώς η αξιολόγηση υπόκεινται σε υποκειμενικούς παράγοντες και πολλές φορές οι οίκοι αξιολόγησης προβαίνουν σε ιδιαίτερα άστοχες εκτιμήσεις που δεν μπορεί να οφείλεται μόνο σε λάθος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ελλάδας όπου έως τα τέλη του 2007 τα ελληνικά ομόλογα διαπραγματευόντουσαν στις κεφαλαιαγορές με μόνο 30 μονάδες βάσης (δηλαδή 0,3%) διαφορά από τα αντίστοιχα γερμανικά και σε λιγότερο από δυο χρόνια θεωρήθηκαν «σκουπίδια» (Junk Bonds). Δεν είναι δυνατόν μόλις σε δυο χρόνια μία οικονομία από ισχυρή και στιβαρή να θεωρηθεί «πτωχευμένη».

Τα δημοσιονομικά αποτελέσματα την περίοδο του μνημονίου.

Με την προσδοκία της βελτίωσης των δημοσιονομικών δεικτών δικαιολογήθηκε η επιβολή του μνημονίου ενώ ήταν εκ των προτέρων γνωστό ότι η λιτότητα θα επιφέρει μεγάλο πλήγμα στην πραγματική οικονομία. Αντίθετα με τις προβλέψεις των ιθυνόντων, τα δημοσιονομικά μεγέθη του κράτους χειροτέρεψαν ακόμα περισσότερο όπως φαίνεται από το διάγραμμα 1 και από τον πίνακα 3 που παρουσιάζεται παρακάτω.

Ο πίνακας 3 εμπεριέχει κάποια βασικά δημοσιονομικά μεγέθη τα οποία δημοσιεύτηκαν στις ετήσιες εκθέσεις των κρατικών προϋπολογισμών και τις αντίστοιχες εκθέσεις τις Eurostat και αφορούν τις οικονομικές χρήσεις από το 2006 έως και το 2013. Τα δεδομένα αντλήθηκαν από τους προϋπολογισμούς του 2009⁹ έως τον προϋπολογισμό του 2015¹⁰ και τις απολογιστικές εκθέσεις τις eurostat από τον Απρίλιο του 2009 έως τον Απρίλιο του 2014.

Οι προϋπολογισμοί δημοσιεύονται συνήθως το Νοέμβριο και αποτυπώνουν απολογιστικά αποτελέσματα για τα δύο προηγούμενα έτη, **προβλέψεις** για την τρέχουσα χρονιά και **εκτιμήσεις** για την επόμενη. Έτσι, η ακρίβεια των προβλέψεων διαπιστώνεται στον προϋπολογισμό της επόμενης χρονιάς ενώ η ακρίβεια των εκτιμήσεων διαπιστώνεται δυο χρόνια μετά. Στις εκθέσεις της eurostat που αποτυπώνονται στον πίνακα 3, τα αποτελέσματα είναι μόνο απολογιστικά και αφορούν τις τέσσερις προηγούμενες χρονιές. Έτσι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για συγκρίσεις σε σχέση με τα αντίστοιχα που δημοσιεύονται στους προϋπολογισμούς.

Με τη βοήθεια του πίνακα 3 θα παρουσιαστούν οι «ασυνέχειες» των δημοσιονομικών μεγεθών και θα αναδειχθούν τα ερωτήματα που προκύπτουν τόσο κατά την περίοδο της ένταξης της Ελλάδος στο πρώτο μνημόνιο (2010) όσο και κατά το δεύτερο (2012) με το περιβόητο κούρεμα του χρέους (PSI). Επίσης, με τη βοήθεια του πίνακα 1 & 3, θα αναλυθεί το παράδοξο γεγονός ότι η συνολική αύξηση του χρέους τα τελευταία χρόνια δεν ισοδυναμεί με τα αντίστοιχα συσσωρευμένα ελλείμματα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί πολλά ερωτηματικά και θέτει υπό αμφισβήτηση το **υποτιθέμενο πρωτογενές πλεόνασμα** για το οποίο γίνεται εκτενής αναφορά παρακάτω.

---

⁹ Πηγή 7: Κρατικός Προϋπολογισμός 2009, Πίνακας 3.2: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης, σελίδα 78, Πίνακας 4.2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης, σελίδα 104

¹⁰ Πηγή 8: Κρατικός Προϋπολογισμός 2015, Νοέμβριος 2014, Ολόκληρη η έκθεση του κρατικού προϋπολογισμού στο αρχείο: http://www.minfin.gr/sites/default/files/financial_files/EISHGHYTIKH%2BEKTESH%2B2015%2BGR.pdf

Πίνακας 3: Στατιστικά δεδομένα για το χρέος και το έλλειμμα από ΥΠ.ΟΙΚ και Eurostat

	Κρατικοί Προϋπολογισμοί, πηγή Υπουργείο Οικονομικών				Δημοσιονομικοί Δείκτες Ευρωπαϊκών Κρατών: Πηγή Eurostat ¹¹			
	έτος	Χρέος	Χρέος/ΑΕΠ *100	Έλλειμμα	Χρέος	Χρέος/ΑΕΠ * 100	Έλλειμμα	ΑΕΠ
Προϋπολογισμός 2009 ⁹ , Αλογοσκούφης (Οκτώβριος 2008), Eurostat Euroindicators Απρίλιος 2009	2006	204.394	95,87	-6.018	204.394	95,87	-5.987	213.207
	2007	216.381	94,83	-7.937	216.381	94,83	-8.272	228.180
	2008* (πρόβλεψη)	228.868	93,11	-6.131	237.181	97,63	-12.195	242.946
Προϋπολογισμός 2010 ¹² , Παλακωνσταντίνου (Νοέμβριος 2009), Eurostat Euroindicators, Απρίλιος 2010	2007	216.402	95,60		216.731	95,71	-11.478	226.437
	2008	237.196	99,20	-18.506	237.252	99,21	-18.303	239.141
	2009* (πρόβλεψη)	272.300	113,40	-30.557	273.407	115,12	-32.342	237.494
Προϋπολογισμός 2011, Παλακωνσταντίνου (Νοέμβριος 2010), Eurostat Euroindicators, Απρίλιος 2011	2008	261.396	110,30	-22.400	262.318	110,72	-23.121	236.917
	2009	298.032	126,80	-36.150	298.706	127,10	-36.306	235.017
	2010* (πρόβλεψη)	330.400	142,50	-21.900	328.588	142,76	-24.193	230.173
Προϋπολογισμός 2012, Βενιζέλος, (Νοέμβριος 2011), Eurostat Euroindicators, Απρίλιος 2012	2009	299.537	129,30	-36.624	299.685	129,37	-36.103	231.642
	2010	329.350	144,90	24.125	329.535	144,97	-23.521	227.318
	2011* (πρόβλεψη)	352.050	161,70	19.683	355.617	165,34	-19.565	215088
Προϋπολογισμός 2013, Στουρνάρας, (Οκτώβριος 2012), Eurostat Euroindicators, Απρίλιος 2013	2010	329.513	148,30	-23.732	329.515	148,33	-23.719	222.151
	2011	355.658	170,60	-19.686	355.172	170,32	-19.834	208.532
	2012* (πρόβλεψη)	340.600	175,60	-12.882	303.918	156,86	-19.360	193.749
Προϋπολογισμός 2014, Στουρνάρας, (Νοέμβριος 2013), Eurostat Euroindicators, Απρίλιος 2014	2011	355.141	170,30	-19.686	355.141	170,31	-19.964	208.532
	2012	303.928	156,90	-11.803	303.936	157,20	-17.205	193.347
	2013* (πρόβλεψη)	321.000	175,50	-3.960	318.703	175,06	-23.109	182.054
Προϋπολογισμός 2015 ¹⁰ , Χαρδούβελης, (Νοέμβριος 2014), Eurostat Euroindicators, Απρίλιος 2014	2012	304.691	156,90					
	2013	319.133	174,90	-22.283				
	2014* (πρόβλεψη)	318.000	177,70	-2.268				

¹¹ Eurostat news release Euroindicators, Provision of Deficit and Debt data, Πηγή 10, Πηγή 11, Πηγή 12, Πηγή 13, Πηγή 14

¹² Πηγή 15: Κρατικός Προϋπολογισμός 2010, Πίνακας 3.2: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία του European Systems Accounts (ESA 1995), σελίδα 52, Πίνακας 4.2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης, σελίδα 102

Σχετικά με την ένταξη της Ελλάδας το 2010 στο μνημόνιο, αποτελεί αντικείμενο διερεύνησης η **αλλαγή προσδιορισμού** του ελλείμματος του 2009 που προκάλεσε την τεράστια αύξηση του ελλείμματος (και του χρέους) και έτσι «δικαιολογήθηκε» η ένταξη της Ελλάδος στον μηχανισμό «στήριξης». Αν συγκριθούν τα δεδομένα από τον προϋπολογισμό του 2010 και 2011 με τα αντίστοιχα της Eurostat, παρατηρούμε ότι η δεύτερη εναρμονίστηκε με τα αποτελέσματα και τις προβλέψεις του υπουργείου οικονομικών ένα χρόνο αργότερα.

Όπως αποτυπώνεται στον πίνακα 3, τον Απρίλιο του 2010 η eurostat προσδιόριζε το χρέος του 2008 στα 237,252 δις € και του 2009 στα 273,407 δις € και εφόσον τα δεδομένα ήταν απολογιστικά θεωρητικά θα έπρεπε να είχαν «κλειδώσει». Ένα χρόνο αργότερα στην έκθεση του Απριλίου του 2011, η Eurostat άλλαξε τα απολογιστικά δεδομένα για το χρέος του 2008 και του 2009 προσδιορίζοντάς το στα 262,318 δις € για το 2008 και 298,706 δις € για το 2009. Η ξαφνική και μεγάλη αύξηση του χρέους ήταν το αποτέλεσμα «δημιουργικής» λογιστικής αλλά και της διαφορετικής μεθοδολογίας υπολογισμού του χρέους (π.χ. προστέθηκαν στο δημόσιο χρέος οφειλές των ΔΕΚΟ ύψους 18 δις €), σε σχέση με την πρότυπη που χρησιμοποιεί η Eurostat βάσει της οποίας εναρμονίζονται και τα κράτη μέλη της Ε.Ε. Αξιοπερίεργο είναι το γεγονός ότι η αλλαγή αυτή έγινε μονομερώς από την Ελλάδα χωρίς να υιοθετηθεί από τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.¹³

Συγκεκριμένα, μόλις ανέλαβε τη διακυβέρνηση του κράτους η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ τον Οκτώβριο του 2009, απέστειλε στη Eurostat τις αναθεωρημένες εκτιμήσεις της για το έλλειμμα της προηγούμενης χρονιάς (2008) αρχικά από 5% ΑΕΠ σε 7,7% ΑΕΠ. Κατόπιν αναθεώρησε και την πρόβλεψή της για το έλλειμμα του 2009 από 3,7% σε 12,5% του Α.Ε.Π. και μερικούς μήνες αργότερα προχώρησε και σε δεύτερη αναθεώρηση ανεβάζοντας το δείκτη του ελλείμματος στο 15,4 % Α.Ε.Π.

Στις 10 Νοεμβρίου του 2009 το Ecofin αποφάσισε να διερευνήσει το θέμα και ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission) να διεξάγει έρευνα σχετικά με την πραγματική κατάσταση των δημοσιονομικών της χώρας. Η έκθεση της ευρωπαϊκής επιτροπής¹⁴ απεφάνθη ότι δεν είναι σε θέση να επιβεβαιώσει την ορθότητα των στατιστικών δεδομένων και των αναθεωρημένων στοιχείων που απέστειλε το υπουργείο οικονομικών. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην μεθοδολογία επεξεργασίας των στατιστικών δεδομένων η οποία, σύμφωνα με την έκθεση, είναι η ιδιαίτερα προβληματική και αναφέρει «ντροπιαστικά» παραδείγματα σχετικά με τον τρόπο παραγωγής των στατιστικών δεδομένων από τις αρχές της Ελλάδος και συστήνει ως

---

¹³ Για το θέμα του ελλείμματος του 2009 η πρώην υπάλληλος της ΕΛΣΤΑΤ καθηγήτρια κυρία Ζωή Γεωργαντά έχει δημοσιεύσει αρκετά άρθρα και μελέτες. Στο συγκεκριμένο άρθρο χρησιμοποιήθηκαν πληροφορίες από τον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://attikanea.blogspot.gr/2012/09/2009.html>

¹⁴ Πηγή 15: Report on Greek Government Deficit and Debt Statistics, 08.01.2010

επιτακτική ανάγκη τη δημιουργία ανεξάρτητης στατιστικής αρχής λόγω συχνών φαινομένων πολιτικών-κυβερνητικών παρεμβάσεων.

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 3, τρεις μήνες αργότερα τον Απρίλιο του 2010 η eurostat άλλαξε τα στοιχεία για το έλλειμμα του 2008 από 12,195 δις € (5% ΑΕΠ) σε 18.303 δις € (7,7 % Α.Ε.Π.) και εναρμονίστηκε στις προβλέψεις του ΥΠ.ΟΙΚ. Ένα χρόνο αργότερα διαφοροποίησε και πάλι τα νούμερα αυξάνοντας αναδρομικά τα χρέη και τα ελλείμματα προηγούμενων ετών. Οι ασυνέχειες μεταξύ των ετήσιων προϋπολογισμών και των εκθέσεων της Eurostat συνεχίστηκαν στα χρόνια του μνημονίου παρόλο που το υπουργείο οικονομικών και η eurostat τελούσαν υπό τον έλεγχο (ως όργανα) της Τρόικας.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του προϋπολογισμού του 2013 που δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2012 από το ΥΠ.ΟΙΚ, ο οποίος προέβλεπε ότι το χρέος στο τέλος του 2012 θα ανέλθει στα 340,600 δις € διότι η μείωση από το κούρεμα κατά 105,976 δις € θα αντισταθμιζόταν από την **ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών (48,5 δις)**, την μείωση του ενδοκυβερνητικού χρέους (20,715 δις) και την κάλυψη του ταμειακού ελλείμματος (14,948 δις). Προκαλεί εντύπωση η παραπάνω διατύπωση του ΥΠ.ΟΙΚ καθώς «παραδέχεται» με έμμεσο τρόπο ότι η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών επιβαρύνει το χρέος χωρίς όμως η επιβάρυνση αυτή να χρεωθεί και στο έλλειμμα.

Η eurostat στα αποτελέσματα που ανακοίνωσε πέντε μήνες αργότερα τον Απρίλιο του 2013 υπολόγισε το χρέος του 2012 στα 303,936 δις € και το ΥΠ.ΟΙΚ την επόμενη χρονιά προσαρμόστηκε στα αποτελέσματα της Eurostat. Αποτελεί **ένδειξη** προχειρότητας (ή και δόλου) το γεγονός ότι το ΥΠ.ΟΙΚ τον Οκτώβριο του 2012 εκτιμούσε το μέγεθος του χρέους κατά 37 δις € περισσότερο από αυτό που τελικά προσδιορίστηκε δυο ή τρεις μήνες αργότερα με το κλείσιμο της οικονομικής χρήσης του 2012.

Από τον πίνακα 2 προκύπτουν ερωτήματα και για το ύψος του «κούρεματος-PSI» του ελληνικού χρέους που έλαβε χώρα στις αρχές του 2012. Ενώ οι πολιτικές εξαγγελίες έκαναν λόγο για «κούρεμα» της τάξεως των 106 δις € η πραγματική μείωση του χρέους φαίνεται να είναι αρκετά χαμηλότερη. Η μείωση - κούρεμα του χρέους θα έπρεπε να ισοδυναμεί με τη διαφορά του χρέους του 2011 (355,141 δις €) από το χρέος του 2012 μετά το κούρεμα (303,936 δις €), συν το έλλειμμα του 2011 που ήταν 19,964 δις €. Με βάση αυτό τον συλλογισμό το κούρεμα ανέρχεται στα 71 δις €, δηλαδή 35 δις € λιγότερο από τις εξαγγελίες.

Ένα επιχείρημα ενάντια στο παραπάνω συλλογισμό είναι ότι απαιτούνται λογιστικές διορθώσεις από χρονιά σε χρονιά για να συμπεριληφθούν και θέματα χρονικής υστέρησης. Για παράδειγμα, τα έσοδα που αποτυπώνονται λογιστικά τους τελευταίους μήνες της χρονιάς, εισπράττονται την επόμενη χρονιά και συνήθως είναι λιγότερα από τα προβλεπόμενα. Τέτοιες διορθώσεις επηρεάζουν τις περισσότερες φορές αρνητικά το έλλειμμα και το χρέος. Η Eurostat στην εξίσωση υπολογισμού του ελλείμματος ως τη διαφορά του τρέχοντος από το προηγούμενο έτος (ΧΡΕΟΣ τρέχων – ΧΡΕΟΣ περυσινό = Έλλειμμα) προσθέτει και έναν συντελεστή (Κ) ως

συντελεστή σφάλματος τον οποίο αποκαλεί Stock-Flow Adjustment (SFA) («κονδύλι ρύθμισης χρέους-ελλείμματος» ή «ρύθμισης στοκ-ροής»)¹⁵. Η ύπαρξη του συγκεκριμένου συντελεστή έχει λογική όταν οι τιμές του κυμαίνονται σε μικρά ποσοστά επί του Α.Ε.Π., συνήθως κάτω από 0,5%. Τα τελευταία χρόνια όμως, ο συντελεστής-SFA στην Ελλάδα έχει ξεπεράσει κατά πολύ το όριο του 2% που είχε ορίσει η Eurostat ως το μέγιστο.

Στη συνέχεια της παρούσης μελέτης παρουσιάζεται ο Πίνακας 4 όπου αποτυπώνονται οι δαπάνες εξυπηρέτησης του χρέους από το 1989 έως και το 2014. Οι δαπάνες αυτές αποτυπώνονται στις ετήσιες εκθέσεις των προϋπολογισμών και διαχωρίζονται σε «**Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους Κεντρικής Διοίκησης**» και σε «**Εξοφλήσεις Βραχυπρόθεσμου Χρέους**». Τα χρεολύσια, οι τόκοι και οι παράλληλες δαπάνες συγκροτούν τις «Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους Κεντρικής Διοίκησης». Τα «έντοκα γραμμάτια ελληνικού δημοσίου» και οι «Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι εσωτερικού-ταμειακές διευκολύνσεις» συγκροτούν τις δαπάνες για τις «Εξοφλήσεις του Βραχυπρόθεσμου Χρέους». Το άθροισμα των παραπάνω δαπανών αποτελούν τη συνολική δαπάνη που αφορά την εξυπηρέτηση του χρέους κάθε χρόνο.

Για να συνταχθεί ο πίνακας 4 χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από τους προϋπολογισμούς του 2015¹⁶ και του 2006¹⁷ ώστε να συμπεριληφθούν και οι δαπάνες από το 1989 έως το 1993. Αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τον προϋπολογισμό του 2015 οι συνολικές δαπάνες εξυπηρέτησης του χρέους για το 2014 εκτιμώνται στο «εξωπραγματικό» μέγεθος των 150,681 δις € το οποίο προκαλεί πολλά ερωτηματικά.

---

¹⁵ Στο παράρτημα παρατίθεται απόσπασμα από το άρθρο της κας Ζωής Γεωργαντά όπου αναλύεται με ποιον τρόπο ο συντελεστής-SFA (Κ) χρησιμοποιείται, εν τέλει, ως εργαλείο παραπληροφόρησης.

¹⁶ **Πηγή 8:** Κρατικός Προϋπολογισμός 2015, Νοέμβριος 2014, Πίνακας 4,6 Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους, Πίνακας 4.7 Εξοφλήσεις Βραχυπρόθεσμων Τίτλων, σελίδα 178

¹⁷ **Πηγή 16:** Κρατικός Προϋπολογισμός 2006, Νοέμβριος 2005, Πίνακας 4.8 Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους, Πίνακας 4.9 Εξοφλήσεις Βραχυπρόθεσμων Τίτλων, σελίδα 115

Πίνακας 4. Συνολικές Δαπάνες Εξυπηρέτησης στου Χρέους

Έτος	Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους Κεντρικής Διοίκησης (δισ €)				Εξοφλήσεις βραχυπρόθεσμου χρέους (δισ €)			Συνολικές Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους (δισ €)
	Χρεολύσια	Τόκοι	Παρ/λες Δαπάνες	μερικό σύνολο	Έντοκα γραμμάτια ιδιωτικού τομέα	Βραχ/σμοι τίτλοι εξωτερικού – Βραχ/σμες ταμειακές διευκολύνσεις	μερικό σύνολο	ΤΕΛΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ
1989	603	1.850	26	2.479				2.479
1990	993	3.413	38	4.444				4.444
1991	2.703	4.203	46	6.952				6.952
1992	6.406	4.123	71	10.600				10.600
1993	4.707	6.228	135	11.070				11.070
1994	7.162	8.990	190	16.342				16.342
1995	7.907	9.098	307	17.312				17.312
1996	10.263	9.641	339	20.243				20.243
1997	10.145	8.809	308	19.262				19.262
1998	9.682	9.018	170	18.870				18.870
1999	9.251	9.290	101	18.642				18.642
2000	13.131	9.499	58	22.688	6.342		6.342	29.030
2001	11.618	9.289	39	20.946	2.401		2.401	23.347
2002	20.280	8.535	59	28.874	1.303		1.303	30.177
2003	20.763	9.208	70	30.041	2.178	50	2.228	32.269
2004	18.444	9.283	72	27.799	7.631	6.060	13.691	41.490
2005	20.379	9.616	71	30.066	5.085	2.590	7.675	37.741
2006	16.589	9.441	56	26.086	2.206	5.885	8.091	34.177
2007	22.195	9.657	71	31.923	1.692	23.031	24.723	56.646
2008	26.246	11.134	72	37.452	1.733	23.941	25.674	63.126
2009	29.135	12.184	141	41.460	8.902	28.002	36.904	78.364
2010	19.549	12.977	246	32.772	17.974	4.627	22.601	55.373
2011	28.847	16.130	218	45.195	33.395	0	33.395	78.590
2012	23.908	12.133	631	36.672	47.008	0	47.008	83.680
2013	12.757	6.070	170	18.928	44.703	0	44.703	63.631
2014*	24.930	5.600	151	30.681	40.600	79.400	120.000	150.681

*Τα δεδομένα του 2014 είναι οι προβλέψεις του προϋπ/σμού του 2015 που δημοσιεύτηκε τον Νοέμβριο του 2014.

Το χρέος από τα 216,387 δις € το 2007 ανήλθε στα 318,793 δις στο τέλος του 2013. Μόλις σε επτά χρόνια αυξήθηκε επίσημα κατά 102,406 δις € και εάν συνυπολογιστεί και το κούρεμα του χρέους (υποτίθεται ότι ήταν 105,976) η αύξηση ανέρχεται στα 208,382 δις €, δηλαδή διπλασιάστηκε μόλις σε επτά χρόνια. Ακόμα μεγαλύτερη έκπληξη αποτελεί το γεγονός ότι την ίδια περίοδο το κράτος δαπάνησε 479,410 δις € με βάση τα δεδομένα του πίνακα 3 (άθροισμα 2007 έως και 2013) που αντλήθηκαν από την ετήσια έκθεση του προϋπολογισμού του 2015.

Επιπλέον, εάν επιβεβαιωθούν οι εκτιμήσεις του προϋπολογισμού του 2015, το 2014 θα έχουν δαπανηθεί ακόμα 150,681 δις € για την κάλυψη του χρέους χωρίς να υπάρξει καμία ουσιαστική μείωσή του. Το ποσό των 150,681 δις € αποτελεί ρεκόρ χρονιάς και με βάση όσα αναφέρονται στη σελίδα 178 οφείλεται στις εξοφλήσεις *peros* που φέρεται να ανέρχονται στα 79,400 δις €. Πως προκύπτουν τόσο μεγάλα ποσά και τι αφορούν οι συγκεκριμένες εξοφλήσεις αποτελεί αντικείμενο περαιτέρω έρευνας καθώς δεν διευκρινίζεται στον προϋπολογισμό.

Στον πίνακα 4 αποτυπώνεται ξεκάθαρα η ραγδαία αύξηση των δαπανών εξυπηρέτησης του χρέους με την είσοδο της Ελλάδος στο ευρώ. Ξεκινώντας από το 2001 και λαμβάνοντας υπόψη τις εκτιμήσεις για το 2014 προκύπτει ότι μέσα σε 14 χρόνια η Ελλάδα δαπάνησε (πλήρωσε λογιστικά) 829,292 δις € εκ των οποίων τα 141,257 δις € ήταν τόκοι και όλα αυτά για να αποπληρώσει ένα χρέος που ξεκίνησε από τα 150 δις € περίπου το 2001 και έφτασε στα 315 το 2014. Αν συμπεριληφθούν και τα 105,976 δις € του περιβόητου «κούρεματος» προκύπτει ότι η ποσοτική αύξηση του χρέους από το 2001 έως το 2014 ήταν περίπου 270 δις €, δηλαδή 180% καθαρή ποσοτική αύξηση.

Όπως αναφέρθηκε στην πρώτη ενότητα, από το 2001 και μετά άλλαξε και η σύνθεση του δημοσίου χρέους καθώς το μεγαλύτερο μέρος του από δραχμές (εσωτερικό χρέος) μετατράπηκε μονομιάς σε ευρώ με όλα τα χαρακτηριστικά που διέπουν το εξωτερικό χρέος. Η Ελλάδα με την είσοδό της στο ευρώ, θυσίασε τη δυνατότητά της να εκδίδει νόμισμα και να τροφοδοτεί αυτοβούλως τη πραγματική οικονομία με ρευστό. Θυσίασε επίσης και τη δυνατότητά να διαχειρίζεται με νομισματικά εργαλεία το δημόσιο χρέος καθώς παρέδωσε τη δυνατότητα αυτή στην ΕΚΤ.

Όλα τα παραπάνω υποτίθεται ότι έγιναν για να αποκομιστούν άλλα οφέλη, κάποια εκ των οποίων ήταν δημοσιονομικά όπως η μείωση του χρέους κάτω από το 60% του Α.Ε.Π. και αντίστοιχα του ελλείμματος κάτω από το 3%. Τα πρώτα χρόνια της εισόδου στο ευρώ, ο δημοσιονομικός εκτροχιασμός κρύφτηκε υπό το φως της αύξησης του Α.Ε.Π. και των θετικών εκθέσεων από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης που κατέτασσαν την ελληνική οικονομία ως ισχυρή, με πιθανότητα πτώχευσης λίγο μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της Γερμανίας. Η Ε.Ε. φέρει ευθύνες καθώς τηρούσε σιγή ιχθύος και δεν προέβη σε καμία διορθωτική ενέργεια για να επαναφέρει την οικονομική πολιτική της Ελλάδος στον ορθό δρόμο.

Με τη βοήθεια του Πίνακα 4 και Πίνακα 3, καταρρίπτεται και ο μύθος του **υποτιθέμενου πρωτογενούς πλεονάσματος** για το 2012 και το 2013 αρκεί να γίνει κατανοητός ο ορισμός του συνολικού πλεονάσματος (ή ελλείμματος). Το **συνολικό πλεόνασμα** ορίζεται ως το αλγεβρικό άθροισμα του πρωτογενούς πλεονάσματος (ή ελλείμματος) με τους τόκους που αποτελεί αρνητικό μέγεθος στη συγκεκριμένη εξίσωση. Το πρωτογενές πλεόνασμα ορίζεται ως η διαφορά των συνολικών εσόδων από τα συνολικά έξοδα του κράτους χωρίς να υπολογιστούν οι τόκοι εξυπηρέτησης του χρέους. Όταν το αποτέλεσμα της διαφοράς είναι θετικό υπάρχει πρωτογενές πλεόνασμα το οποίο όμως πρέπει να είναι μεγαλύτερο από τους τόκους για να επιτευχθεί συνολικό πλεόνασμα και να υπάρχει δυνατότητα να μειωθεί το χρέος.

Συγκεκριμένο παράδειγμα αποτελούν οι δαπάνες εξυπηρέτησης τόκων του 2012 που ανήλθαν στα 12,133 δις €. Το **συνολικό έλλειμμα** της ίδιας χρονιάς ανήλθε στα 17,205 δις € με βάση τα απολογιστικά στοιχεία της eurostat που δημοσιεύτηκαν τον Απρίλιο του 2014. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το 2012 υπήρχε πρωτογενές έλλειμμα 5,072 δις € και όχι πλεόνασμα όπως διαμήνυε η κυβέρνηση. Αντιστοίχως και το **2013** όπου το πρωτογενές έλλειμμα μεγάλωσε ακόμη περισσότερο τη στιγμή που οι δαπάνες εξυπηρέτησης των τόκων μειώθηκαν κατά 50% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και ανήλθαν στα 6,021 δις €. Το συνολικό έλλειμμα για το 2013 ανήλθε στα 23,109 δις € κι ως εκ τούτου το **πρωτογενές έλλειμμα** (και όχι πλεόνασμα!) ανήλθε στα **17,088 δις €**.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να γίνει ευρέως αντιληπτό ότι εάν οι τόκοι είναι μεγαλύτεροι από το πρωτογενές πλεόνασμα τότε και πάλι υπάρχει έλλειμμα (που θα επιφέρει και μια αντίστοιχη αύξηση του χρέους) οπότε το πρωτογενές πλεόνασμα από μόνο του δεν είναι αρκετό για να επιφέρει μείωση του χρέους με συνέπεια να μην αποτελεί δείκτη με ιδιαίτερη βαρύτητα ασχέτως εάν χρησιμοποιήθηκε ιδιαιτέρως τα τελευταία χρόνια προφανώς για προπαγανδιστικούς λόγους. Μάλιστα στην έκθεση του **προϋπολογισμού του 2015 (σελίδα 104, πίνακας 3.3)** το ΥΠ. ΟΙΚ. διαχωρίζει το συνολικό έλλειμμα στα -2.931 δις € χωρίς την επίδραση της στήριξης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και στα -22.283 δις € (-12,2% Α.Ε.Π) εάν συνυπολογιστούν και 19,352 δις € βοήθεια προς τις τράπεζες το 2013. Εφόσον όμως η βοήθεια προς τις τράπεζες επιβαρύνει το συνολικό έλλειμμα και το χρέος, πρέπει να αποτυπώνεται στα συνολικά έξοδα του κράτους όπως γίνεται σε όλα τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ε.Ε.

Αναλύοντας περαιτέρω τις τεράστιες δαπάνες για την εξυπηρέτηση του χρέους συντάχθηκε ο Πίνακας 5 όπου αποτυπώνονται οι δαπάνες αυτές σε σχέση με λοιπούς δημοσιονομικούς δείκτες όπως:

- **Καθαρά Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού:** Πρόκειται για τα ετήσια έσοδα του κράτους μείον τις επιστροφές φόρου χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα έσοδα από δανεισμό και τα έσοδα από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Πρόκειται ουσιαστικά για τα καθαρά **λειτουργικά έσοδα** του κράτους (χωρίς τις επιδοτήσεις τις Ε.Ε.) όπου περιλαμβάνονται και κάποια μη φορολογικά έσοδα (ή μη τακτικά έσοδα) όπως: υπηρεσίες του κράτους, συμμετοχές-μερίσματα, συνταξιοδοτικές και λοιπές εισφορές, παράβολα, πρόστιμα και χρηματικές ποινές. Τα μη φορολογικά έσοδα κυμαίνονται στο 10% των καθαρών εσόδων του Τ.Π. και τα υπόλοιπα προέρχονται από την άμεση και έμμεση φορολόγηση¹⁸.
- **Πρωτογενείς Δαπάνες:** Πρόκειται για τις δαπάνες που σχετίζονται με τη λειτουργία του κράτους χωρίς να περιλαμβάνονται οι δαπάνες για την εξυπηρέτηση του χρέους. Οι δαπάνες αυτές είναι: Μισθοί και συντάξεις, Κοινωνική ασφάλιση και περίθαλψη, Λειτουργικές και άλλες δαπάνες, αποδόσεις προς τρίτους και αποθεματικά.
- **Χρέος:** Αφορά το δημόσιο χρέος όπως αποτυπώνεται στις αντίστοιχες ετήσιες εκθέσεις της Eurostat
- **Έλλειμμα:** Αφορά το δημόσιο έλλειμμα όπως αποτυπώνεται στις αντίστοιχες ετήσιες εκθέσεις της Eurostat
- **Συνολικά Έσοδα:** Είναι το άθροισμα των τακτικών εσόδων του κράτους (φόρους και άλλα λειτουργικά έσοδα) και των εσόδων που προέρχονται από δάνεια (πιστωτικά). Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις ετήσιες εκθέσεις της Eurostat
- **Συνολικά Έξοδα:** Είναι το άθροισμα των πρωτογενών δαπανών του κράτους (λειτουργικά έξοδα) και τα έξοδα-δαπάνες που αφορούν την εξυπηρέτηση του χρέους. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις ετήσιες εκθέσεις της eurostat.
- **Α.Ε.Π.:** Οι δείκτες του Α.Ε.Π. αντλήθηκαν από τις ετήσιες εκθέσεις της eurostat

---

¹⁸ **Πηγή 17:** Ισολογισμός και Λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης, Οικονομική Χρήση 2013, Δημοσίευση: Υπουργείο οικονομικών, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Ιούλιος 2014

Πίνακας 5: Βασικοί Δημοσιονομικοί Δείκτες από το 2006 έως το 2013

Δις (€)	Ετήσιες Εκθέσεις Κρατικών Προϋπολογισμών				Απολογιστικές εκθέσεις Eurostat				
	ΕΤΟΣ	Καθαρά Έσοδα Τακτικού Προϋπ.	Πρωτογενείς Δαπάνες Τακτικού Προϋπ.	Συνολικές Δαπάνες Εξυπηρέτησης Χρέους	Χρέος	Έλλειμμα	Συνολικά Έσοδα	Συνολικά Έξοδα	ΑΕΠ
Προϋπ. 2009, Πίνακας 3.1, σελίδα 78, Eurostat April 2009	2006	46.293	40.527	34.177	204.394	-5.987	83.363	89.973	213.207
Προϋπ. 2009, Πίνακας 3.1, σελίδα 78, Eurostat April 2009	2007	49.153	45.937	56.646	216.381	-8.272	91.500	100.399	228.180
Προϋπ. 2010, Πίνακας 3.1 σελίδα 52, Eurostat April 2011	2008	51.680	50.435	63.126	262.318	-23.121	94.529	117.747	236.917
προϋπ. 2011, Πίνακας 5.1 σελίδα 60, Eurostat April 2012	2009	48.545	57.992	78.364	299.685	-36.103	88.487	124.623	231.642
Προϋπ. 2012, Πίνακας 3.3. σελίδα 48, Eurostat April 2013	2010	50.857	52.180	55.373	329.515	-23.719	89.787	114.185	222.151
Προϋπ. 2013, Πίνακας 3.3. σελίδα 69, Eurostat April 2013	2011	50.159	51.561	78.590	355.172	-19.834	88.417	108.436	208.532
Προϋπ. 2014, Πίνακας 3.2 σελίδα 78, Eurostat April 2014	2012	48.173	47.529	83.680	303.936	-17.205	85.846	103.347	193.347
Προϋπ. 2015, Πίνακας 3.2 σελίδα 102, Eurostat April 2014	2013	47.773	44.227	63.631	318.703	-23.109	83.380	106.501	182.054
ΣΥΝΟΛΑ	8 έτη	392.633	390.388	513.587	Αύξηση Χρέους 114.309	-157.350 ¹⁹	705.309	865.211	

¹⁹ Το άθροισμα των ελλειμμάτων από το 2006 έως 2013 ισούται με 157,350 δις € ενώ θα έπρεπε να είναι απόλυτα ίσο με τη συνολική διαφορά των εξόδων από τα έσοδα που ανέρχεται στα 159,902 δις €. Οι μικρή διαφορά οφείλεται κυρίως στις στρογγυλοποιήσεις που προκύπτουν από τις μαθηματικές αναγωγές.

Από τον Πίνακα 5 προκύπτουν εκ νέου ασυνέχειες σχετικά με το υποτιθέμενο «κούρεμα» του χρέους (105,976 δις €) το 2012. Με βάση τους δείκτες της Eurostat, τα συνολικά έξοδα του κράτους την περίοδο 2006 έως 2013 ανήλθαν στα 865,211 δις € ενώ τα αντίστοιχα έσοδα (λειτουργικά και πιστωτικά έσοδα από πάσης μορφής δανεισμό) ανήλθαν στα 705,309 δις €. Η διαφορά των συνολικών εξόδων από τα έσοδα ισοδυναμεί με το συσσωρευμένο έλλειμμα το οποίο επιφέρει και μία ισόποση αύξηση στο χρέος.

Αφαιρώντας τα 105,976 δις € του υποτιθέμενου «κουρέματος» από τα 159,902 δις €¹⁹ του συσσωρευμένου ελλείμματος, προκύπτει ένα μέγεθος της τάξεως των 53,926 δις € το οποίο θα έπρεπε να ισοδυναμεί με την πραγματική αύξηση του χρέους. Όμως η καταγεγραμμένη αύξηση του χρέους από το 2006 (204,394 δις €) έως και το 2013 (318,703 δις €) ανήλθε στα 114,309 δις € και είναι μεγαλύτερη κατά 60,383 δις € από την υπολογιζόμενη με βάση τα συσσωρευμένα ελλείμματα. Με βάση τον παραπάνω συλλογισμό το αληθινό κούρεμα του χρέους ήταν μόλις 45,593 δις €, δηλαδή κατά 60,383 δις € λιγότερα από τα 105,976 δις € που ανακοινώθηκαν.

Αντιστρόφως, εάν όντως το κούρεμα ήταν 105,976 δις ευρώ και προστεθεί η συσσωρευμένη πραγματική αύξηση του χρέους (114,309 δις €) το μέγεθος των 220,285 δις € που προκύπτει είναι κατά 60,283 δις € μεγαλύτερο από το συσσωρευμένο έλλειμμα με το οποίο θα έπρεπε να ισούται. Αν ισχύει η δεύτερη περίπτωση τότε τα συσσωρευμένα ελλείμματα την οκταετία 2006 έως 2013 ήταν πολύ μεγαλύτερα από τις επίσημες ανακοινώσεις αποδεικνύοντας ότι η οικονομική πολιτική της τρόικας ήταν η καταστροφικότερη των τελευταίων δεκαετιών και σε σχέση με τους δημοσιονομικούς δείκτες.

Επίσης, εάν τα συσσωρευμένα ελλείμματα των 220,285 δις € αφαιρεθούν από τα συνολικά έξοδα του κράτους την οκταετία 2006 έως 2013 (865,211 δις €), προκύπτει ότι μόνο 644,926 δις € από τις συνολικές δαπάνες καλύφθηκαν από τα έσοδα του κράτους. Όμως, με βάση τα δεδομένα των κρατικών προϋπολογισμών, τα τακτικά-λειτουργικά έσοδα την ίδια περίοδο ήταν στα 392,633 δις €. Αν υποτεθεί ότι τα τακτικά έσοδα του κράτους συμψηφίζονται με τις αντίστοιχες πρωτογενείς δαπάνες (390,388 δις) και αφαιρεθούν από τα 644,926 δις €, τότε προκύπτει ένα ποσό της τάξεως των 252,293 δις € το οποίο με βάση τον παραπάνω συλλογισμό θα έπρεπε να ισοδυναμεί με τα συνολικά έσοδα από επιδοτήσεις και δανεισμό.

Αποτελεί αντικείμενο περαιτέρω έρευνας πόσα ήταν τα πραγματικά έσοδα από επιδοτήσεις και δανεισμό την παραπάνω οκταετία. Με τη συγκεκριμένη υπόθεση προκύπτουν μεγάλα ερωτήματα για ποιο λόγο εγγράφηκαν στα έξοδα του κράτους 513,587 δις € για την εξυπηρέτηση του χρέους και όχι ένα πολύ μικρότερο ποσό της τάξεως των 250 δις €.

Δύο από τις πιθανές εξηγήσεις για τα παραπάνω ερωτήματα είναι οι εξής:

A) Στην προσπάθεια της τρόικας να αναδιαρθρώσει το χρέος (τελικά εις όφελος των ιδιωτικών τραπεζών) και να «κουκουλώσει» τις πολιτικές εξαγγελίες (π.χ. ελάφρυνση χρέους), προέβη σε μεγάλες και αλλεπάλληλες αγοραπωλησίες χρέους. Αντίστοιχες πρακτικές χρησιμοποιούν και οι εταιρίες που προσπαθούν να «ξεπλύνουν» το λεγόμενο «μαύρο» χρήμα και προβαίνουν σε εικονικές αγοραπωλησίες και πολλές μεταφορές χρημάτων. Φαίνεται πως η Ελλάδα αποτέλεσε ένα μεγάλο «**πλυντήριο ομολόγων**» τα χρόνια της τρόικας αλλά και νωρίτερα.

B) Μεγάλο μέρος των τακτικών-λειτουργικών εσόδων του κράτους αναλώθηκαν για την εξυπηρέτηση του χρέους κι όχι αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση των πρωτογενών δαπανών όπως διαμήνυαν οι εκάστοτε κυβερνήσεις που ισχυριζόντουσαν ότι τα τακτικά έσοδα δεν επαρκούν ούτε για τις πρωτογενείς δαπάνες. Για να αποδειχτεί το συγκεκριμένο συμπέρασμα-εικασία απαιτείται ενδελεχής έλεγχος στις πρωτογενείς δαπάνες του κράτους κάτι που δεν είναι εφικτό από τα διαθέσιμα στοιχεία που δημοσιεύονται στους προϋπολογισμούς και ισολογισμούς τους κράτους. Υπάρχουν όμως σοβαρές ενδείξεις που συνηγορούν στο παραπάνω συμπέρασμα, για παράδειγμα οι μειωμένες δαπάνες για συντάξεις και μισθούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα που έπεσαν κάτω από τα 20 δις € ετησίως τα χρόνια της τρόικας.

Από την ανάλυση του Πίνακα 5 προκύπτουν και πολλά ερωτηματικά από τα αθροίσματα των στατιστικών δεδομένων. Για παράδειγμα, με βάση τις εκθέσεις των κρατικών προϋπολογισμών από το 2006 έως και το 2013 (8 χρόνια) το άθροισμα των συνολικών πρωτογενών δαπανών (390,388 δις €) και των συνολικών δαπανών για την εξυπηρέτηση του χρέους (513,587 δις €) ανήλθε στα 903,975 δις €. Το μέγεθος αυτό θα έπρεπε να ισούται με το αντίστοιχο άθροισμα των συνολικών δαπανών (865,211 δις €) από τις εκθέσεις της eurostat το οποίο όμως υπολείπεται κατά 38,764 δις €.

Οι παραπάνω αναλύσεις στηρίχθηκαν σε δημοσιεύσεις που είναι διαθέσιμες στο ευρύ κοινό μέσω του διαδικτύου και προέρχονται από επίσημες αρχές (ευρωπαϊκή επιτροπή, eurostat, ΥΠ.ΟΙΚ.) που τελούν υπό τον έλεγχο της τρόικας η οποία πιθανόν να έχει λόγους να αποκρύψει τυχόν λάθη και άστοχες οικονομικές πολιτικές. Από την ως τώρα ανάλυση αναδείχθηκαν πολλές ασυνέχειες (ακόμα και στις μαθηματικές αναγωγές) που προκαλούν πολλά ερωτήματα καθώς δεν μπορεί να οφείλονται μόνο σε αστοχίες εκτιμήσεων.

Η Επόμενη Μέρα.

Η νέα κυβέρνηση που προέκυψε από τις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015, οφείλει να διαπραγματευτεί ένα νέο και ουσιαστικό «κούρεμα» του χρέους καθώς όπως αναδείχτηκε και από την παραπάνω ανάλυση υπάρχουν μεγάλες ευθύνες και ερωτήματα σχετικά με τις πολιτικές που επέβαλε η τρόικα οι οποίες προκάλεσαν τη διόγκωσή του. Ένας επίσημος λογιστικός έλεγχος του χρέους θα αποδείξει ότι μεγάλο μέρος του είναι επαχθές, δηλαδή δάνεια που δεν έχουν χρησιμοποιηθεί προς όφελος της πραγματικής οικονομίας και απέφεραν αρνητικότερα δημοσιονομικά αποτελέσματα.

Είναι ευρέως διαδεδομένο ότι οι ιδιωτικές τράπεζες ξεφορτώθηκαν χωρίς απώλειες ελληνικά ομόλογα και άλλα επισφαλή χρηματοοικονομικά προϊόντα, σε αντίθεση με την Ελλάδα που άλλαξε δυσμενώς τη διάρθρωση του χρέους της από ομόλογα σε διμερή δάνεια. Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενες ενότητες, το χρέος που είναι εκφρασμένο σε ομόλογα είναι ευκολότερα διαχειρίσιμο σε σχέση με τα διμερή δάνεια και η δυσάρεστη αλλαγή στη σύνθεση του χρέους επιβλήθηκε από την τρόικα χωρίς να τηρηθούν επακριβώς οι συνταγματικοί νόμοι του κράτους και της Ε.Ε..

Ο λογιστικός έλεγχος θα αναδείξει και το μέγεθος των εγγυήσεων που δόθηκαν στις τράπεζες και σε ποιο βαθμό οι εγγυήσεις αυτές επιβάρυναν τα ελλείμματα και την αύξηση του χρέους. Είναι πολύ πιθανόν ένα μεγάλο μέρος του χρέους να δύναται να συμψηφιστεί με χρέη του κράτους προς τις **ιδιωτικές τράπεζες** που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και όχι μόνο.

Επίσης, πρέπει να γίνει ευρέως γνωστό ότι για να θεωρείται ένα χρέος βιώσιμο πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα αποπληρωμής του, δηλαδή να μειώνεται με την πάροδο του χρόνου και για να συμβεί αυτό απαιτείται συνολικό πλεόνασμα. Δηλαδή, τα συνολικά έσοδα του κράτους (τακτικά και πιστωτικά) να μπορούν να καλύψουν τις πρωτογενές δαπάνες, τους τόκους και ένα μέρος από το υφιστάμενο χρέος. Τέτοιου είδους ανάλυση απαιτεί ακριβείς προβλέψεις για τα μελλοντικά έσοδα και έξοδα του κράτους σε σχέση με τους όρους αποπληρωμής του χρέους.

Είναι φανερό ότι η διαπραγματευτική ισχύς της Ελλάδος έναντι της τρόικας (και του τραπεζικού κατεστημένου) εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη δυνατότητα επιστροφής της στη δραχμή. Στην περίπτωση αυτή, το δίκαιο αίτημα της Ελλάδος για μεγάλη μείωση του χρέους μπορεί εύκολα ή δύσκολα να επιτευχθεί. Οι συνέπειες για την Ε.Ε. από την έξοδο της Ελλάδος θα ήταν μικρές σε επίπεδο δημοσιονομικών μεγεθών καθώς τα πάντα θα μπορούσαν να τακτοποιηθούν λογιστικά. Άλλωστε, με «δημιουργική» λογιστική «τακτοποιήθηκαν» οι τεράστιες δημοσιονομικές τρύπες που δημιουργήθηκαν από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως η Lehman Brothers που η κατάρρευση της πυροδότησε την παγκόσμια κρίση του 2008. Το μεγάλο πλήγμα για την Ευρώπη από την έξοδο της Ελλάδος από την ευρωζώνη είναι πρωτίστως πολιτικό, αλλά θα έχει και μεγάλες συνέπειες στην πραγματική οικονομία των εξαγωγικών χωρών όπως η Γερμανία.

Η οικονομική κατάσταση της «πραγματικής» οικονομίας της Ελλάδος και η δυνατότητα επιστροφής στη δραχμή

Αν και χρησιμοποιείται ευρέως από οικονομικούς αναλυτές, δεν υπάρχει στην οικονομική θεωρία σαφής προσδιορισμός του όρου «**πραγματική**» οικονομία και ούτε μπορεί να προσεγγιστεί με ακρίβεια διότι εμπεριέχει παράγοντες (όπως η παραοικονομία) που δεν αποτυπώνονται στα επίσημα εθνικολογιστικά βιβλία.

Αρκετά καλή προσέγγιση του όρου «πραγματική οικονομία» προέρχεται από την ιστοσελίδα του Cambridge και των Financial Times και είναι ο εξής²⁰:

«The part of a country's economy that produces goods and services, rather than the part that consists of financial services such as banks, stock markets, etc.»

Η πραγματική οικονομία αποτελεί το μέρος της οικονομίας που παράγει αγαθά και υπηρεσίες, σε αντίθεση με το μέρος της οικονομίας που πραγματεύεται με τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες όπως οι τράπεζες, τα χρηματιστήρια κ.λ.π.

Αντίστοιχος ορισμός αποτυπώνεται και στο λεξικό των Financial Times²⁰

The part of the economy that is concerned with actually producing goods and services, as opposed to the part of the economy that is concerned with buying and selling on the financial markets.

Οι παραπάνω ορισμοί μπορεί να αποτυπώνουν ένα σαφή διαχωρισμό αλλά παραμένουν ασαφείς οι συσχετισμοί της «**πραγματικής**» οικονομίας με την «**χρηματοπιστωτική**» οικονομία καθώς υπάρχουν δείκτες που αφορούν άμεσα και τις δύο οικονομίες. Για παράδειγμα, οι ετήσιες δαπάνες του δημοσίου για μισθούς, συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη (κυμαίνονται ετησίως λίγο κάτω από τα 20 δις €) αποτελούν δείκτη που σχετίζεται τόσο με την πραγματική οικονομία όσο και με τα δημοσιονομικά και κατ' επέκταση την «χρηματοπιστωτική» οικονομία.

Συγκεκριμένα, οι δαπάνες για μισθούς και συντάξεις διοχετεύονται από το κράτος στην πραγματική οικονομία σε μηνιαίες καταβολές. Το φυσικό χρήμα που εισρέει στην πραγματική οικονομία τροφοδοτεί την κατανάλωση και τις επενδύσεις, οι οποίες με τη σειρά τους τροφοδοτούν τα έσοδα τους κράτους από έμμεσους και άμεσους φόρους. Αντίστοιχα, οι δαπάνες αυτές αποτυπώνονται στα λογιστικά βιβλία του κράτους ως ετήσια έξοδα που επιβαρύνουν το έλλειμμα και εφόσον επηρεάζουν τους δείκτες του χρέους αποτελούν δεδομένα που χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον στην «χρηματοπιστωτική» οικονομία. Όμως, είναι σαφές ότι όσο μεγαλύτερες είναι οι δαπάνες για μισθούς, τόσο μεγαλύτερα θα είναι και τα έσοδα από έμμεσους (Φ.Π.Α., ειδικοί φόροι κατανάλωσης) και άμεσους φόρους. Δυστυχώς, δεν συναντώνται στη βιβλιογραφία αναλύσεις

---

²⁰ Πηγή 18: Cambridge Dictionaries Online and Financial Times (ft.com/lexicon)

που να προσεγγίσουν με μαθηματικό τρόπο τον παραπάνω συσχετισμό ώστε να μπορεί να προσδιοριστεί το βέλτιστο «μίγμα». Έτσι, οι δαπάνες αυτές αντιμετωπίζονται από την «χρηματοπιστωτική» οικονομική θεωρία ως έξοδα χωρίς αντίκρισμα τα οποία πρέπει να μειωθούν χωρίς δεύτερη σκέψη.

Επίσης, η «πραγματική» οικονομία απέχει δραματικά από την «χρηματοπιστωτική» οικονομία σε επίπεδο μεγεθών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των δεικτών που αποτυπώνουν το μέγεθος του χρήματος σε μια οικονομία συνολικά. Ο **δείκτης M0** προσδιορίζει τη νομισματική κυκλοφορία σε χαρτονομίσματα και κέρματα και αποτυπώνει πόσα χρήματα σε φυσική μορφή είναι ικανά για να καλύψουν τις καθημερινές καταναλωτικές ανάγκες των φυσικών προσώπων και ως ένα βαθμό και των επιχειρήσεων. Ο **δείκτης M1** εκτός από τα χαρτονομίσματα και τα κέρματα σε κυκλοφορία περιλαμβάνει και τις καταθέσεις όψεως και αποτυπώνει μία ευρύτερη έννοια της νομισματικής κυκλοφορίας. Όσο προχωράμε σε μεγαλύτερους δείκτες ενσωματώνονται και αξίες που δεν είναι άμεσα ρευστοποιήσιμες όπως ομόλογα και διάφορα άλλα χρεόγραφα που αφορούν την «χρηματοπιστωτική» οικονομία. Έτσι οι δείκτες M2, M3 και M4 εκτός από τα χαρτονομίσματα και τις καταθέσεις όψεως περιλαμβάνουν ομόλογα, γeros και λοιπά χρηματοοικονομικά προϊόντα που οι αξίες τους είναι πολλαπλάσιες από τις αντίστοιχες των δεικτών M0 και M1.

Γενικά, σε παγκόσμιο επίπεδο τα μεγέθη στην «χρηματοπιστωτική» οικονομία είναι πολλαπλάσια των αντιστοιχών της «πραγματικής». Η συνολική αξία της παγκόσμιας αγοράς παραγώγων έχει ξεπεράσει τα 700 τρις δολάρια και είναι δεκάδες φορές μεγαλύτερη από τον παγκόσμιο παραγόμενο «πλούτο». Το ίδιο ισχύει και για το παγκόσμιο χρέος όπου εάν προστεθούν τα χρέη των κρατών, των επιχειρήσεων και των φυσικών προσώπων το ποσό είναι και πάλι πολλαπλάσιο του παγκόσμιου «πλούτου». Τελικά, τα διάφορα ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (τράπεζες και οργανισμοί) από απλοί **ταμίεις-μεσάζοντες** σε επίπεδο «πραγματικής» οικονομίας, κατόρθωσαν μέσω της διαχείρισης του κεφαλαίου και του χρέους σε επίπεδο «χρηματοπιστωτικής» οικονομίας να ελέγχουν το σύνολο του παγκόσμιου πλούτου καθιστώντας αιωνόβιους οφειλέτες έθνη και λαούς.

Πολλά έχουν γραφτεί για τους διάφορους τρόπους (θεμιτούς και αθέμιτους) με τους οποίους τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αποκομίζουν τεράστια κέρδη και αποκτούν γιγάντια δύναμη και επιρροή μέσω του δανεισμού. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της «μόχλευσης» όπου ο νόμος δίνει το δικαίωμα στις ιδιωτικές τράπεζες να δανείζουν πολλαπλάσια χρήματα σε σχέση με τα ταμειακά τους διαθέσιμα. Πρακτικά δανείζουν με τόκο χρήματα που **δεν διαθέτουν** και γιγαντώνονται ανεξέλεγκτα. Ένα δεύτερο παράδειγμα τεράστιας παραχώρησης προς τις τράπεζες αποτελεί η νομισματική πολιτική της Ε.Ε. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) δανείζει με χαμηλό επιτόκιο τις ιδιωτικές τράπεζες ενώ τα κράτη μέλη υποχρεώνονται να αντλήσουν κεφάλαια μέσω της αγοράς ομολόγων. Έτσι οι τράπεζες αποκομίζουν τεράστια κέρδη από την διαφορά επιτοκίου εις βάρος των κρατών μελών.

Επίσης, από τα πιστωτικά ιδρύματα ξεκίνησε η δημιουργία περιέργων χρηματοοικονομικών προϊόντων δημιουργώντας μία τεράστια αγορά παραγώγων με αξίες χωρίς αντίκρισμα. Η παγκόσμια οικονομική κρίση τους 2008 πυροδοτήθηκε όταν έσκασε η φούσκα της αγοράς ακινήτων πάνω στην οποία είχαν επενδυθεί δισεκατομμύρια δολάρια σε παράγωγα που σχετίζονταν με «κόκκινα» δάνεια για τις αγορές ακινήτων. Όταν κατέρρευσε η αγορά ακινήτων εκμηδενίστηκε και η αξία των αντίστοιχων παραγώγων δημιουργώντας τεράστιες λογιστικές τρύπες στους ισολογισμούς των τραπεζών και όσο μεγάλωνε και εξαπλωνόταν η κρίση τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κλονιζόταν ολοένα και περισσότερο.

Τελικά, όπως συνέβη και με την περίπτωση της Ελλάδος, οι τρύπες στους ισολογισμούς των τραπεζών που δημιουργήθηκαν από τα «τοξικά» παράγωγα και την κερδοσκοπική τους μανία, καλύφθηκαν από τα κράτη τα οποία όμως επιβαρύνθηκαν με πρόσθετο χρέος. Μέσα από την κρίση που δημιούργησαν οι ίδιες οι τράπεζες, κατάφεραν να ισχυροποιήσουν ακόμα περισσότερο τη θέση τους βυθίζοντας περαιτέρω τα κράτη και τους λαούς τους στο χρέος.

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται προφανές ότι οποιαδήποτε προσπάθεια της νέας κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ, δεν θα επιφέρει βιώσιμη και μακροχρόνια ανάπτυξη στην πραγματική οικονομία εάν πρωτίστως δεν έρθει σε ρήξη με κανόνες και πρακτικές της Ε.Ε. οι οποίες εξυπηρετούν πρωτίστως τα συμφέροντα των ιδιωτικών τραπεζών.

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, όταν η Ελλάδα υιοθέτησε το ευρώ απώλεσε τη δυνατότητα να εκδίδει νόμισμα **(δηλαδή να ελέγχει τους πόρους της)** και να διατηρεί τον απόλυτο έλεγχο του δημοσίου χρέους της καθώς το μεγαλύτερο μέρος του ήταν εκφρασμένο σε δραχμές. Αντιστάθμισμα στο παραπάνω τίμημα δεν υπήρξε ποτέ.

Τα υποτιθέμενα τεράστια ποσά που άντλησε η Ελλάδα από τα περιβόητα «αναπτυξιακά» προγράμματα της Ε.Ε. ήταν μηδαμινά σε σχέση με τα αντίστοιχα που δαπάνησε για την εξυπηρέτηση του χρέους όπως αποτυπώθηκε στους πίνακες 4 & 5. Σε επίπεδο «πραγματικής» οικονομίας τα χρήματα που έλαβε η Ελλάδα μέσω αναπτυξιακών προγραμμάτων της Ε.Ε. θα μπορούσαν να είχαν βοηθήσει πολύ εάν είχαν διοχετευτεί σε παραγωγικές επενδύσεις με έμφαση στη μικρομεσαία επιχείρηση.

Υπάρχει και ένας μύθος για τις αιτίες που απέτρεψαν την απορρόφηση του συνόλου των επιδοτήσεων της Ε.Ε. προς την Ελλάδα. Όντως, λόγω γραφειοκρατίας ή μειωμένης τεχνικής δυνατότητας δεν απορροφήθηκαν πολλά ευρωπαϊκά κονδύλια προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν τη μικρότερη ευθύνη για αυτό. Η γραφειοκρατία λειτούργησε ευεργετικά για λίγους κεφαλαιοκράτες (έλληνες και ξένους) οι οποίοι, με τις «ευλογίες» της Ε.Ε., έλαβαν το μεγαλύτερο ποσοστό των ευρωπαϊκών επιδοτήσεων. Η μειωμένη τεχνική δυνατότητα των φορέων που διαχειρίζονταν τις επιδοτήσεις προσκλήθηκε σκοπίμως εξαιτίας της απουσίας επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες και της υπό-στελέχωσης καίριων τμημάτων, όπως η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων.

Συνεχίζοντας την ανάλυση του τραπεζικού «καθεστώτος» στην ευρωζώνη, όπως ειπώθηκε ανωτέρω, πρόσβαση στο ευρώ για τα κράτη μέλη γινόταν μέσω των ιδιωτικών τραπεζών οι οποίες είχαν το προνόμιο να δανείζονται απευθείας σε ευρώ από την ΕΚΤ με αρκετά χαμηλότερο επιτόκιο. Ήταν φανερό από νωρίς ότι η Ελλάδα, όπως και άλλα κράτη μέλη, δεν θα μπορούσαν να επιτύχουν δημοσιονομικά πλεονάσματα καθώς δανείζονταν με υψηλά επιτόκια και υποχρεώνονται να εφαρμόσουν πολιτικές που εναρμονίζονταν συνήθως με τα συμφέροντα των «ισχυρών» κρατών της Ε.Ε. Ισχυρό επιχείρημα για την Ελλάδα αποτελεί και το γεγονός ότι ουδέποτε εφαρμόστηκε ενιαία αμυντική πολιτική στην Ε.Ε. Αυτό ήταν κάτι που ωφέλησε συγκεκριμένες χώρες οι οποίες για δεκαετίες πωλούσαν αμυντικά συστήματα (αμφιβόλου αξίας και δυνατοτήτων) στην Ελλάδα επιβαρύνοντας περαιτέρω το χρέος της.

Τα επιχειρήματα υπέρ της διαπραγματευτικής θέσης της Ελλάδος έναντι των δανειστών και των φορέων της Ε.Ε. δεν τελειώνουν εδώ. Υπάρχουν ισχυρότατες ενδείξεις και επιχειρήματα που αποδεικνύουν ότι κακώς η Ελλάδα υποχρεώθηκε να υπαχθεί υπό καθεστώς μνημονίου το 2010 και θα έπρεπε η Ε.Κ.Τ. και οι λοιποί φορείς της Ε.Ε. να δώσουν εξηγήσεις (ίσως και σε διεθνή δικαστήρια) για τον ρόλο τους εκείνη την περίοδο. Το Ecofin και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποδέχτηκε, με καθυστέρηση που δημιουργεί υποψίες, την αναθεώρηση προς το χειρότερο του ελλείμματος-χρέους για το οικονομικό έτος 2009 που αποτέλεσε και το βασικό επιχείρημα για την ένταξη στο μνημόνιο.

Μεγάλη ευθύνη φέρουν οι φορείς της Ε.Ε. και για τις πολιτικές τους σχετικά με τη διαχείριση του χρέους καθώς προκάλεσαν την περαιτέρω διόγκωση και τη δυσμενή του αναδιάρθρωση. Την περίοδο εκείνη, η Ελλάδα αντιμετωπίστηκε από τις διεθνείς αγορές ως μία απόλυτα χρεοκοπημένη χώρα (junk bonds) γεγονός που θα τις έδιδε τη δυνατότητα να κηρύξει πτώχευση δικαιολογώντας την μη αποπληρωμή του χρέους ή έστω να παρασύρει τους δανειστές σε διαπραγματεύσεις υποχρεώνοντάς τους σε μεγάλα «κουρέματα».

Για λόγους που εμπεριέχουν δόλο, τα στελέχη της τρόικας επέλεξαν να υποχρεώσουν την Ελλάδα να μην κηρύξει πτώχευση και εν τέλει να αποπληρώσει στο ακέραιο τους δανειστές. Ταυτόχρονα, υποχρέωσαν την Ελλάδα να εφαρμόσει πολιτικές άκρατης λιτότητας οι οποίες προκάλεσαν ακόμα χειρότερα αποτελέσματα τόσο στους δημοσιονομικούς δείκτες (το χρέος αυξήθηκε με ακόμα μεγαλύτερους ρυθμούς) όσο και στους δείκτες της «πραγματικής» οικονομίας.

Στην Ελλάδα, έχει αρχίσει να γίνεται αντιληπτό από το ευρύ κοινό ότι η Ε.Ε. και οι θεσμοί της εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ιδιωτικών τραπεζών (άλλωστε δεν υπάρχουν δημόσιες τράπεζες στην Ε.Ε.) εις βάρος των περισσότερων κρατών μελών. Στην προσπάθειά αυτή πρωτοστατεί η κυβέρνηση της Γερμανίας από την οποία η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να αξιώσει τις αποζημιώσεις από τα κατοχικά δάνεια διεκδικώντας μεγάλους συμψηφισμούς στο δημόσιο χρέος.

Ανάλυση δεικτών της πραγματικής οικονομίας: Το εμπορικό ισοζύγιο

Ένας από τους δείκτες της πραγματικής οικονομίας είναι το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας που αποτυπώνει τις εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών με το εξωτερικό. Εάν στο εμπορικό ισοζύγιο προστεθούν οι συναλλαγές κεφαλαίου και χρεογράφων, μεταβαίνουμε στο συνολικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών που αποτελεί περισσότερο δείκτη της «χρηματοπιστωτικής» οικονομίας παρά της «πραγματικής».

Όπως αποτυπώνεται παρακάτω στον Πίνακα 6, τα χρόνια του μνημονίου επήλθαν και μερικά θετικά αποτελέσματα όπως η μείωση (σχεδόν εκμηδενισμός) του αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου. Το εμπορικό έλλειμμα από -26,913 δις € το 2008 έπεσε στα -0,250 δις € το 2013 και το 2014 αναμένεται να κλείσει με θετικό πρόσημο. Ο βασικότερος παράγοντας της μείωσης του εμπορικού ισοζυγίου ήταν η μεγάλη πτώση στις εισαγωγές των λοιπών αγαθών (δεν περιλαμβάνονται τα καύσιμα) όπου από 41,165 δις € το 2008 μειώθηκαν στα 22,199 δις € το 2013. Η μεγάλη πτώση οφείλεται στη μείωση της κατανάλωσης και τη δυσκολία των εισαγωγικών επιχειρήσεων να αγοράσουν αγαθά (πρώτες ύλες, τεχνολογικός εξοπλισμός) με πίστωση από τους ξένες προμηθευτές. Το γεγονός αυτό ανάγκασε πολλές εισαγωγικές επιχειρήσεις να στραφούν προς εγχώριους προμηθευτές.

Πίνακας 5.

εκατ. €	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Εξαγωγές αγαθών	16.154,3	17.445,5	19.812,9	15.318,0	17.081,5	20.230,6	22.020,6	22.534,8
Καύσιμα	2.939,8	3.037,3	4.254,5	3.063,2	4.950,0	6.187,7	7.426,4	7.941,2
Πλοία (πωλήσεις)	1.631,8	2.275,4	1.582,0	771,7	798,6	754,7	737,8	443,0
Λοιπά αγαθά	11.582,7	12.132,8	13.976,5	11.483,1	11.332,9	13.288,2	13.856,5	14.150,7
Εισαγωγές αγαθών	51.440,6	58.944,8	63.861,7	46.085,3	45.361,0	47.459,6	41.639,7	39.764,2
Καύσιμα	11.701,1	12.256,9	16.409,0	10.659,8	13.577,1	17.314,6	17.646,3	15.638,7
Πλοία (αγορές)	5.022,3	7.795,7	6.286,9	4.128,6	4.419,9	4.015,9	1.780,4	1.926,2
Λοιπά αγαθά	34.717,2	38.892,2	41.165,8	31.296,9	27.364,0	26.129,2	22.213,0	22.199,3
Εισπράξεις	28.364,1	31.337,3	34.066,2	26.983,3	28.477,8	28.609,2	27.526,4	27.959,5
Ταξιδιωτικό	11.356,7	11.319,2	11.635,9	10.400,3	9.611,3	10.504,7	10.442,5	12.152,2
Μεταφορές	14.324,7	16.939,3	19.188,3	13.552,2	15.418,4	14.096,6	13.287,4	12.089,9
Λοιπές υπηρεσίες	2.682,7	3.078,9	3.242,0	3.030,9	3.448,1	4.007,9	3.796,5	3.717,4
Πληρωμές	13.027,0	14.745,6	16.930,6	14.343,2	15.229,4	13.979,6	12.387,4	10.980,6
Ταξιδιωτικό	2.382,8	2.485,7	2.679,1	2.424,6	2.156,0	2.266,5	1.843,9	1.835,2
Μεταφορές	6.991,3	7.771,3	9.316,0	7.073,4	8.155,4	7.234,4	6.328,0	5.553,0
Λοιπές υπηρεσίες	3.652,9	4.488,6	4.935,5	4.845,1	4.917,9	4.478,7	4.215,5	3.592,4
ΣΥΝΟΛΑ	-19.949,2	-24.907,5	-26.913,2	-18.127,1	-15.031,1	-12.599,5	-4.480,1	-250,5

Το ισοζύγιο των εισπράξεων-πληρωμών παρέμεινε σταθερά θετικό, καθώς η μείωση στα έσοδα από εισπράξεις από μεταφορές (από 19,188 δις € το 2008 έπεσαν στα 12,089 δις € το 2013) αντισταθμίστηκε από αντίστοιχη μείωση στις πληρωμές και στην **αύξηση των εισπράξεων** από ταξιδιωτικό – τουρισμός.

Το εμπορικό ισοζύγιο θα μπορούσε να ήταν θετικό από το 2013, εάν και οι εισαγωγές καυσίμων είχαν ακολουθήσει την ίδια μείωση με τα λοιπά αγαθά. Το 2008 όταν η κατανάλωση στην Ελλάδα έφτασε στην κορύφωσή της, οι εισαγωγές καυσίμων ανήλθαν στα 16,409 δις €. Τη διετία 2011 & 2012 οι εισαγωγές καυσίμων ξεπέρασαν τα 17 δις € όταν η κατανάλωση καυσίμων υπέστη τεράστια πτώση (ειδικά στο πετρέλαιο θέρμανσης) και παρόλο που οι διεθνείς τιμές πετρελαίου κατά μέσο όρο ήταν χαμηλότερες το 2011 και 2012 σε σχέση με το 2008.

Αυτό συνέβη εξαιτίας της μεγάλης αύξησης στις εξαγωγές καυσίμων με αποτέλεσμα το τελικό ισοζύγιο να έχει μειωθεί το 2013 σε -7,697 δις € (7,941 – 15,638 δις €) από -12,155 δις € που ήταν το 2008. Με βάση τα παραπάνω και τις διάφορες μελέτες που έχουν γίνει κατά καιρούς σχετικά με το λαθρεμπόριο και τις πολλές στρεβλώσεις στην αγορά καυσίμων, προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια περαιτέρω

βελτίωσης του ισοζυγίου καυσίμων ώστε τελικά το συνολικό εμπορικό ισοζύγιο να καταστεί θετικό αποδεικνύοντας ότι η Ελλάδα δεν εξαρτάται από τις εισαγωγές.

Όπως προαναφέρθηκε, οι πολιτικές της Ε.Ε. και το σκληρό νόμισμα επέφεραν μεγάλο πλήγμα στο παραγωγικό δυναμικό της Ελλάδος. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης τόσο στον πρωτογενή τομέα, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των καλλιεργήσιμων και αροτραίων εκτάσεων παραμένει ανεκμετάλλευτο, όσο και στο δευτερογενή τομέα (βιομηχανία και μεταποίηση) όπου οι πλεονότητες των αγαθών που εισάγονται θα μπορούσαν πολύ εύκολα να παραχθούν εντός συνόρων.

Ανάλυση δεικτών της πραγματικής οικονομίας: Ο Φ.Π.Α.

Στις 20/02/2015 η νέα ελληνική κυβέρνηση συμφώνησε με τους «θεσμούς» της Ε.Ε. να εφαρμοστούν μεταρρυθμίσεις που θα συμφωνηθούν από κοινού και εφόσον τηρηθούν κάποιες δεσμεύσεις. Μία από αυτές ήταν η υποχρέωση της ελληνικής κυβέρνησης να μην προχωρήσει μονομερώς σε μέτρα που θα πλήξουν τους δημοσιονομικούς δείκτες. Για παράδειγμα, οι «θεσμοί» της Ε.Ε. δεν επιτρέπουν τη μείωση του Φ.Π.Α. καθώς πιστεύουν ότι κάτι τέτοιο θα μειώσει τα καθαρά έσοδα του κράτους με επίπτωση στο έλλειμμα και το χρέος. Το επιχείρημα αυτό μπορεί να ακούγεται λογικό όμως αν αναλυθούν και άλλα δεδομένα καταλήγουμε σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Μπορεί να αποδειχθεί ότι η αύξηση των άμεσων και έμμεσων φόρων όπως ο Φ.Π.Α. δεν επιφέρει υποχρεωτικά αντίστοιχη αύξηση στα λειτουργικά έσοδα του κράτους. Όπως χαρακτηριστικά αποτυπώνεται στον **Πίνακα 5** που παρουσιάστηκε παραπάνω, τα καθαρά έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού από 49,1 δις € το 2007 έπεσαν στα 47,7 δις € το 2013, σε μία περίοδο όπου η φορολογία αυξήθηκε κατακόρυφα.

Με βάση τον ισολογισμό της χρήσης του 2012²¹ προκύπτει ότι μόνο σε ένα χρόνο, τα έσοδα από άμεσους φόρους στην ακίνητη περιουσία αυξήθηκαν κατά **169,6%**, από 1,050 δις € το 2011 στα 2,832 δις € το 2012. Από την ίδια πηγή προκύπτει ότι τα έσοδα από την φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων αυξήθηκε κατά **56,1%** από το 2011 (6,942 δις) έως το 2012 (10,834 δις) σε μια περίοδο όπου εκτινάχθηκε η ανεργία και οι μισθοί έπεσαν κατακόρυφα. Την ίδια περίοδο τα έσοδα από φόρους στα νομικά πρόσωπα (επιχειρήσεις) **μειώθηκε κατά 44,4%**, από 2,537 δις το 2011 σε 1,411 δις το 2012. Μελετώντας τους προϋπολογισμούς από το 2006 και μετά, παρατηρείται ότι από το 2004 έως το 2008 τα έσοδα από την φορολογία των επιχειρήσεων κυμαίνονται στα 4,5 δις € και έπεσαν κατακόρυφα με την είσοδο της χώρας στο μνημόνιο.

---

²¹ Ισολογισμός και Λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης, Οικονομική Χρήση 2012, Δημοσίευση: Υπουργείο οικονομικών, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Ιούλιος 2013

Αντίστοιχα, ενώ αυξήθηκαν οι συντελεστές Φ.Π.Α. και προστέθηκαν πολλοί νέοι έμμεσοι φόροι, η λιτότητα την περίοδο του μνημονίου προκάλεσε μείωση και στα έσοδα από την έμμεση φορολογία (Φ.Π.Α., ειδικοί φόροι κατανάλωσης, δασμοί, τέλη κυκλοφορίας) όπου από 30 δις € το 2008 μειώθηκαν στα 24 δις € το 2013 με πτωτικές τάσεις.

Μπορεί να φαίνεται λογικό και είναι ευρέως διαδεδομένο ότι η αύξηση στο συντελεστή του Φ.Π.Α. αποφέρει αύξηση στα τακτικά έσοδα του κράτους. Ο ισχυρισμός αυτός αληθεύει μόνο βραχυπρόθεσμα και για χρονικό διάστημα λίγων μηνών. Μακροπρόθεσμα όμως, η αύξηση του Φ.Π.Α. μειώνει τα συνολικά λειτουργικά έσοδα του κράτους κάτι το οποίο αποτυπώνεται ξεκάθαρα σε βάθος ενός ή δύο ετών.

Ο Φ.Π.Α. είναι ένας φόρος που επιβάλλεται άμεσα σε κάθε συναλλαγή που λαμβάνει χώρα στην «πραγματική» οικονομία. Πρόκειται για έναν άδικο φόρο που επιβάλλεται στους πολίτες-καταναλωτές και όχι στις επιχειρήσεις. Υποτίθεται ότι η σκοπιμότητά του ήταν να φορολογηθεί η υπεραξία που δημιουργείται κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας από τις πρώτες ύλες έως το τελικό προϊόν. Έτσι, θα έπρεπε να επιβάλλεται περισσότερο στις επιχειρήσεις και λιγότερο στους καταναλωτές ή έστω σε συγκεκριμένα προϊόντα μεγάλης αξίας ή τεχνολογικής πρωτοπορίας.

Εφόσον ο Φ.Π.Α. επιβάλλεται στον τελικό καταναλωτή, μειώνει τη ρευστότητα από την πραγματική οικονομία, προκαλεί μείωση στην κατανάλωση και φραγμούς στην ανάπτυξη της «πραγματικής» οικονομίας. Όλα αυτά επιβαρύνουν τα λειτουργικά έσοδα του κράτους. Με ένα απλό μαθηματικό παράδειγμα θα γίνει μία προσπάθεια να αποδειχθεί ότι η μόνη διαφορά ενός μεγάλου συντελεστή Φ.Π.Α. σε σχέση με ένα μικρότερο, είναι ότι στην πρώτη περίπτωση το κράτος απλά εισπράττει γρηγορότερα τον άδικο αυτό φόρο με αρνητικό όμως αντίκτυπο στην κατανάλωση και εν τέλει στους φόρους εισοδήματος σε σχέση με ένα μικρότερο συντελεστή Φ.Π.Α.

Παρακάτω στον Πίνακα 6 αποτυπώνεται το άθροισμα των εσόδων του κράτους από τη φορολόγηση μιας αξίας 100 € με 23% συντελεστή Φ.Π.Α. και 13% αντίστοιχα. Ο πίνακας συντάχθηκε με την προϋπόθεση ότι όλες οι συναλλαγές αφορούν υπηρεσίες ανάμεσα σε φυσικά πρόσωπα στα οποία επιβάλλεται άμεσα ο Φ.Π.Α. με τη συναλλαγή, έτσι θα γίνει και καλύτερα κατανοητό πόσο γρήγορα μειώνεται η υπολειπόμενη αξία όταν ο συντελεστής Φ.Π.Α. είναι υψηλός.

Πίνακας 6: Εισπράξεις Φ.Π.Α. με συντελεστή 23% και 13%

Αριθμός Συναλλαγών	Υπόλοιπο αξίας με 23%	Είσπραξη Φ.Π.Α. με 23%	Υπόλοιπο αξίας με 13%	Είσπραξη Φ.Π.Α. με 13%
1	77,00	23,00	87,00	13,00
2	59,29	17,71	75,69	11,31
3	45,65	13,64	65,85	9,84
4	35,15	10,50	57,29	8,56
5	27,07	8,09	49,84	7,45
6	20,84	6,23	43,36	6,48
7	16,05	4,79	37,73	5,64
8	12,36	3,69	32,82	4,90
9	9,52	2,84	28,55	4,27
10	7,33	2,19	24,84	3,71
11	5,64	1,69	21,61	3,23
12	4,34	1,30	18,80	2,81
13	3,34	1,00	16,36	2,44
14	2,58	0,77	14,23	2,13
15	1,98	0,59	12,38	1,85
16	1,53	0,46	10,77	1,61
17	1,18	0,35	9,37	1,40
18	0,91	0,27	8,15	1,22
19	0,70	0,21	7,09	1,06
20	0,54	0,16	6,17	0,92
ΣΥΝΟΛΑ	332,99	99,46	627,93	93,83
	Συσσωρευμένη αξία 20 συναλλαγών με 23% Φ.Π.Α.	Είσπραξη Φ.Π.Α. από 20 συναλλαγές με 23%	Συσσωρευμένη αξία 20 συναλλαγών με 13% Φ.Π.Α.	Είσπραξη Φ.Π.Α. από 20 συναλλαγές με 13%

Με 23% συντελεστή Φ.Π.Α., το κράτος σε 20 μόνο συναλλαγές εισπράττει τα 99,46 € των 100 € της αρχικής αξίας που εισέρευσαν στην πραγματική οικονομία. Είναι αντιληπτό ότι μετά από 20 συναλλαγές τα 100 € εξαλείφθηκαν από την πραγματική οικονομία εισρέοντας στα ταμεία του κράτους. Από τα ταμεία του κράτους ένα μέρος των χρημάτων αυτών επιστρέφει στην πραγματική οικονομία μέσω των μισθών και λοιπών παροχών του κράτους προς τους πολίτες, δυστυχώς όμως το μεγαλύτερο μέρος του Φ.Π.Α. και των άλλων εσόδων από φόρους μεταναστεύει στο εξωτερικό.

Με 13% συντελεστή Φ.Π.Α., το κράτος εισπράττει το 93,83% της αξίας και απαιτούνται λίγες ακόμα συναλλαγές για να εισπράξει το 99%. Και στις δυο περιπτώσεις το κράτος αργά ή γρήγορα θα εισπράξει το σύνολο της αρχικής αξίας, απλά με 23% συντελεστή το επιτυγχάνει γρηγορότερα. Αντίθετα, με 23% Φ.Π.Α. η συσσωρευμένη αξία που δημιουργείται ως άθροισμα όλων αυτών των συναλλαγών είναι 332,99 € ενώ με 13% η αντίστοιχη συσσωρευμένη αξία είναι 627,93 €, σχεδόν διπλάσια.

Με αυτό το παράδειγμα αποδεικνύεται ότι οι χαμηλοί συντελεστές Φ.Π.Α. παρέχουν τη δυνατότητα συσσώρευσης περισσότερου «πλούτου» στην πραγματική οικονομία και εν τέλει τη δυνατότητα για περισσότερα έσοδα από την φορολόγηση του εισοδήματος. Οι αυξημένοι συντελεστές Φ.Π.Α. το μόνο που επιτυγχάνουν είναι να μειώσουν τη ρευστότητα από την πραγματική οικονομία εις βάρος κυρίως των φυσικών προσώπων και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η μείωση της ρευστότητας υποχρεώνει νοικοκυριά και επιχειρήσεις να αντλήσουν κεφάλαια από τις αποταμιεύσεις τους ή/και να ρευστοποιήσουν περιουσιακά τους στοιχεία. Όμως λόγω της μειωμένης ζήτησης (λόγο μειωμένης ρευστότητας) η αξία των περιουσιακών στοιχείων ολοένα και μειώνεται και έτσι επιτυγχάνεται η πολυπόθητη «εσωτερική υποτίμηση» που αποτελεί διακαή πόθο όσων κατέχουν μεγάλες τραπεζικές καταθέσεις καθώς βλέπουν την αξία των χρημάτων τους διαρκώς να μεγαλώνει.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι τα έσοδα από τις μεγάλες αυξήσεις στη φορολογία καλύφθηκαν από τις αποταμιεύσεις των νοικοκυριών και όχι από τα εισοδήματά τους. Όπως διαφαίνεται από τα στοιχεία τις τράπεζες της Ελλάδος που παρουσιάζονται παρακάτω στον Πίνακα 7²², οι καταθέσεις των νοικοκυριών από 196,86 δις € το Δεκέμβριο του 2009 έπεσαν στα 134,23 δις € το Δεκέμβριο του 2014.

Πίνακας 7²²: Τράπεζα της Ελλάδος, Καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων

Χρονική Περίοδος	Δεκ-07	Δεκ-08	Δεκ-09	Δεκ-10	Δεκ-11	Δεκ-12	Δεκ-13	Δεκ-14
Γενική Κυβέρνηση	7.011	8.258	7.940	13.269	8.564	11.896	13.766	12.935
Επιχειρήσεις	39.515	42.196	40.670	36.094	28.857	26.388	28.257	26.047
Νοικοκυριά	158.414	185.424	196.860	173.510	145.370	135.063	134.994	134.238
Σύνολο Καταθέσεων Κατοίκων Εσωτερικού	204.940	235.878	245.470	222.874	182.790	173.347	177.018	173.220

²² **Πηγή 20:** Καταθέσεις και ρέπος των μη Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος, Στοιχεία για την περίοδο πριν από την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ

Το παράδειγμα με τους συντελεστές του Φ.Π.Α. εντάσσεται στη γενικότερη προσπάθεια του νεοφιλελευθερισμού να μειώσει τη ρευστότητα στην πραγματική οικονομία ώστε κράτη και πολίτες να έχουν ολοένα και λιγότερη πρόσβαση στους πόρους τους. Στην ίδια προσπάθεια εντάσσεται και η άκρατη διαπόμπευση του συνόλου των δημόσιων υπαλλήλων όπου με τη βοήθεια των ΜΜΕ προσπάθησαν να εμφυσήσουν στο ευρύ κοινό ότι τα προβλήματα της Ελλάδας οφείλονται ως επί το πλείστον στις δαπάνες του δημοσίου και κατ' επέκταση στους μισθούς και τις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων.

Άπαντες αντιλαμβάνονται την ανάγκη αναδιάρθρωσης του δημόσιου τομέα, υπάρχουν πολλοί φορείς και οργανισμοί με υπεράριθμους υπαλλήλους που παράγουν ελάχιστο έως «αρνητικό» έργο λόγω άσκοπης γραφειοκρατίας. Αντίστοιχα, υπάρχουν και τομείς της δημόσιας διοίκησης όπου παρουσιάζονται μεγάλες ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό όπως η παιδεία και η υγεία. Πρέπει επιτέλους να γίνει ευρέως γνωστό ότι: Ασχέτως με τις όποιες αδυναμίες στη λειτουργία των δημοσίων οργανισμών, οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων αποτελούν ρευστότητα η οποία τροφοδοτεί την κατανάλωση και την ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας.

Συγκεκριμένα, οι δαπάνες του κράτους για μισθούς και συντάξεις ανέρχονται περίπου στα **19 δις € μικτά ετησίως**, δηλαδή αποτελούν μία εκροή από τα ταμεία του κράτους που ανέρχεται περίπου στα 1,5 δις € μηνιαίως. Το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων αυτών επιστρέφει άμεσα στα ταμεία του κράτους λόγω ασφαλιστικών κρατήσεων και εισφορών. Το υπόλοιπο τροφοδοτεί την πραγματική οικονομία με ρευστότητα και σύντομα το κράτος εισπράττει πολλαπλάσια έσοδα από το Φ.Π.Α. και τους λοιπούς έμμεσους φόρους, οι οποίοι μεγαλώνουν όσο αυξάνεται η ρευστότητα στο σύστημα.

Όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 5, ενώ οι δαπάνες για μισθούς και συντάξεις μειώθηκαν αισθητά σε σχέση με τα ανώτατα του 2008, εντούτοις οι συνολικές πρωτογενείς δαπάνες δεν μειώθηκαν με τον ίδιο ρυθμό. Αυτό συνέβη διότι κάποιες άλλες λειτουργικές δαπάνες του κράτους όπως εξοπλιστικά προγράμματα, προμήθειες αναλωσίμων και εξοπλισμού, παροχές και επιδοτήσεις σε ασφαλιστικά ταμεία (τα οποία όμως δεν προσδιορίζονται αναλυτικά και με σαφήνεια στον προϋπολογισμό) παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα. Ταυτόχρονα με τον απαραίτητο λογιστικό έλεγχο του χρέους, απαιτείται και εξονυχιστικός έλεγχος όλων αυτών των δαπανών καθώς όπως προέκυψε και από την προηγούμενη ανάλυση υπάρχει μεγάλη πιθανότητα πολλές από αυτές τις δαπάνες να είναι αποτέλεσμα «δημιουργικής» λογιστικής, ειδικά το 2009 όπου αναθεωρήθηκαν προς το χειρότερο και αναδρομικά όλοι οι δείκτες του ελλείμματος και χρέους για να δικαιολογηθεί η είσοδος της Ελλάδος στο μνημόνιο.

Ανάλυση δεικτών της πραγματικής οικονομίας: Πληθωρισμός και Αποπληθωρισμός

Το υφιστάμενο «νεοφιλελεύθερο» σύστημα, διατηρεί ακόμα ισχυρά ερείσματα στην ακαδημαϊκή κοινότητα των οικονομολόγων επειδή η ίδια η οικονομική επιστήμη, ειδικά σε επίπεδο «χρηματοπιστωτικής» οικονομίας, «εκπορεύεται» μέσα από το τραπεζικό σύστημα. Εδώ και αρκετά χρόνια η επιστήμη της οικονομίας πορεύεται με ξεπερασμένα εργαλεία²³ (όπως το Α.Ε.Π.) και δογματικές απόψεις που μόνο τις τράπεζες και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις εξυπηρετούν.

Μία από τις δογματικές απόψεις είναι και η έννοια του **πληθωρισμού** και του **αποπληθωρισμού**. Η κυρίαρχη ρητορική των περισσότερων οικονομολόγων παρουσιάζει τον πληθωρισμό ως ένα απαραίτητο κακό το οποίο πρέπει να υφίσταται, αρκεί να μη ξεπερνάει κάποια όρια. Αντιθέτως ο αποπληθωρισμός, δηλαδή η διαχρονική μείωση των τιμών των αγαθών, αντιμετωπίζεται ως κάτι αρνητικό το οποίο πρέπει να αποφεύγεται με κάθε τρόπο και τίμημα διότι θεωρητικά οι καταναλωτές προσδοκούν στις πτώσεις των τιμών και γίνονται διστακτικοί στις αγορές τους. Στην πραγματικότητα, ο αποπληθωρισμός είναι ευχής έργον για τους πολίτες αφενός επειδή το κόστος των αγαθών μειώνεται ή αντιστρόφως αυξάνει η αξία του χρήματος που διαθέτουν. Προφανώς ο αποπληθωρισμός δεν συμφέρει τις τράπεζες οι οποίες με αρνητικό πληθωρισμό δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τα μεγάλα τους επιτόκια.

Αποπληθωρισμός σε μια οικονομία μπορεί να συμβεί με δύο τρόπους. Ο πρώτος σχετίζεται με την αύξηση της προσφοράς, δηλαδή πληθώρα προϊόντων προς πώληση σε μια αγορά με ικανοποιητική ζήτηση-ρευστότητα όπως συμβαίνει στην Ιαπωνία. Το δεύτερο είδος αποπληθωρισμού ταυτίζεται με την «εσωτερική υποτίμηση» και είναι κάτι που βίωσαν οι Έλληνες πολίτες τα χρόνια της τρόικας.

Η «εσωτερική υποτίμηση» είναι ένα «εκφυλισμένο» είδος αποπληθωρισμού και στηρίζεται σε μεγάλες ανισότητες και στρεβλώσεις της οικονομίας. Στην Ελλάδα της τρόικας για παράδειγμα, η άκρατη λιτότητα εφαρμόστηκε για να μειώσει στο ελάχιστο τη ρευστότητα στην αγορά κάτι που είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την τεράστια πτώση των μισθών με αντίστοιχη αύξηση του χρέους για νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Τα νοικοκυριά για να τακτοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους αναγκάζονται να ρευστοποιήσουν την περιουσία τους. Όσο όμως η λιτότητα και η έλλειψη ρευστότητας παραμένουν, μειώνουν περαιτέρω τις απαιτήσεις τους στην προσπάθειά τους να πουλήσουν ότι μπορούν. Την ίδια στιγμή, οι τιμές στα βασικά αγαθά πρώτης ανάγκης παραμένουν στα ίδια επίπεδα λόγω της γνωστής χειραγώγησης της αγοράς από μεγάλες εταιρίες και πολυεθνικές.

Στην αντίπερα όχθη, η μειοψηφία των κεφαλαιούχων αποκτούν ευκολότερη και μεγαλύτερη πρόσβαση στους ακριβούς πόρους όπως: τεχνολογικός εξοπλισμός, ακίνητα, αγροτεμάχια και επιχειρήσεις.

---

²³ Ένας από τους πιο ασαφείς και παραπλανητικούς δείκτες είναι το Α.Ε.Π. για το οποίο γίνεται εκτενής αναφορά στο άρθρο του ίδιου συγγραφέα «ο μύθος του ελληνικού χρέους»

Ο ρόλος των τραπεζών στην «πραγματική» οικονομία:

Στις προηγούμενες ενότητες παρουσιάστηκαν παραδείγματα για το πώς κατορθώνουν οι τράπεζες να αποκομίζουν τεράστια οικονομικά οφέλη τόσο μέσω της «μόχλευσης» των ταμειακών τους διαθεσίμων, όσο και από τα διάφορα «προνόμια» και διευκολύνσεις που λαμβάνουν στις μεγάλες κρίσεις. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της δυνατότητάς τους να αντλούν κεφάλαια απευθείας από την Ε.Κ.Τ. πρόνομο που δεν κατέχουν ούτε τα κράτη μέλη. Κατόπιν μπορούν να προβαίνουν σε αγοραπωλησίες κρατικών ομολόγων και παρελκόμενων παράγωγων προϊόντων (CDs) και εν τέλει, ανεξάρτητα από την έκβαση των «επενδυτικών» τους επιλογών, να μη βγαίνουν ποτέ ζημιωμένες.

Επίσης, τα προνόμια που διαθέτουν και η ευνοϊκή μεταχείριση που απολαμβάνουν είναι πέρα από κάθε έννοια ανταγωνισμού σε σχέση με οποιαδήποτε ιδιωτική επιχείρηση. Οι τράπεζες, αν και αποτελούν τους παραδοσιακούς υπέρμαχους του νεοφιλελευθερισμού επιθυμώντας όσο το δυνατό λιγότερες δημόσιες υπηρεσίες και κρατικές παρεμβάσεις, «υποχρέωσαν» τα κράτη μέλη της Ε.Ε. να αναλάβουν τα τεράστια χρέη τους που προκλήθηκαν ουσιαστικά από την αδιάκοπη μανία τους για κέρδος μετατρέποντας τα πάντα σε εμπορεύσιμο προϊόν.

Με αφορμή τα παραπάνω, θα δοθεί και ένα παράδειγμα για το πώς κατορθώνει το τραπεζικό σύστημα να πλουτίζει εν μέσω κρίσης απομυζώντας, όχι μόνο τα κράτη, αλλά γενικότερα τον ιδιωτικό τομέα και τα νοικοκυριά. Αυτό επιτυγχάνεται πολύ εύκολα μέσω της τεχνητής έλλειψης ζήτησης, δηλαδή ρευστότητας, από την «πραγματική» οικονομία. Όπως προαναφέρθηκε, ο δείκτης της νομισματικής κυκλοφορίας αποτελεί ελάχιστο ποσοστό του Α.Ε.Π. (συνήθως από 3% έως 5%) οπότε στην περίπτωση της Ελλάδος κυμαίνεται από 6 έως 10 δις € ανάλογα με τη χρονική περίοδο.

Το μέγεθος της νομισματικής κυκλοφορίας είναι ελάχιστο σε σχέση με τα εκατοντάδες δισεκατομμύρια που τυπώνονται, θεωρητικά, για να καλύψουν-ισοσκελίσουν τις «τρύπες» στους ισολογισμούς των τραπεζών. Παρόλα αυτά, οι πολιτικές που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ρευστότητας στην πραγματική οικονομία απορρίπτονται από τους ιθύνοντες με επιχειρηματολογία που βασίζεται σε δογματικές αντιλήψεις, όπως ότι η αύξηση της ρευστότητας θα επιφέρει μεγάλη άνοδο του πληθωρισμού και επιβάρυνση στους δημοσιονομικούς δείκτες.

Η αύξηση της ρευστότητας-ζήτησης δύναται να επιφέρει μεγάλη άνοδο των τιμών εάν η προσφορά, δηλαδή τα προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες, είναι περιορισμένα κάτι που συνέβαινε συχνά στους περασμένους αιώνες. Στον 21^ο αιώνα πλέον, υπάρχει μεγάλη τεχνολογική δυνατότητα παραγωγής βασικών αγαθών και υπηρεσιών προς τους πολίτες. Όμως η **τεχνητή έλλειψη χρημάτων** προσδίδει τη ψευδαίσθηση ότι είναι περιορισμένοι οι πόροι (φυσικοί, τεχνητοί και ανθρωπίνους) ενώ οι τιμές των αγαθών παραμένουν υψηλοί λόγω μονοπωλίων (ελέω «ελεύθερης» αγοράς) και επιβαλλόμενων ειδικών φόρων στα προϊόντα.

Η ανάγκη για ρευστότητα γίνεται προϊόν εκμετάλλευσης από τις τράπεζες οι οποίες εξακολουθούν να δανείζουν με μεγάλα επιτόκια ή/και υποχρεώνουν πολίτες και επιχειρήσεις σε «ρευστοποίηση» των περιουσιακών τους στοιχείων για μικρά χρέη. Όσο λιγότερα χρήματα κυκλοφορούν στην αγορά τόσο μεγαλύτερη γίνεται η ανάγκη για δανεισμό με αποτέλεσμα οι τράπεζες να εξακολουθούν να διογκώνονται.

Για να γίνει καλύτερα κατανοητός ο ρυθμός διόγκωσης του ιδιωτικού χρέους σε συνθήκες έλλειψης ρευστότητας, θα χρησιμοποιηθεί το ακόλουθο παράδειγμα²⁴:

Τέσσερις πολίτες οφείλουν από 100 € έκαστος με τον εξής τρόπο: Ο Α οφείλει 100 € στον Β, ο Β οφείλει 100 € στον Γ, ο Γ οφείλει 100 € στο Δ και ο Δ οφείλει 100 € στον Α. Κανένας από τους πολίτες δεν διαθέτει ρευστό για να αποπληρώσει το χρέος του και οι μεταξύ τους συναλλαγές διακόπτονται. Με την υπόθεση ότι ο Α δεν γνωρίζει τον Γ και ο Β δεν γνωρίζει τον Δ, για να συμψηφιστεί το χρέος και να αποκατασταθεί η εμπορική δραστηριότητα πρέπει κάποιος από τους τέσσερις να εισπράξει τα 100 € από κάποια άλλη πηγή και να τα διαθέσει άμεσα προς αποπληρωμή της οφειλής.

Στην περίπτωση που οι παραπάνω πολίτες γνωρίζονται μεταξύ τους, τότε το χρέος θα μπορούσε να συμψηφιστεί χωρίς καν την παρουσία χρήματος κάτι που γίνεται εδώ και χρόνια ανάμεσα στις επιχειρήσεις με τα γραμμάτια και τις τραπεζικές επιταγές. Στην πραγματικότητα, για να γίνουν οι παραπάνω συμψηφισμοί ανάμεσα σε εταιρίες, πρέπει πρώτα να εκδοθεί παραστατικό (τιμολόγιο) που να δικαιολογεί τη διακίνηση χρημάτων με συνέπεια ο Φ.Π.Α. να δυσκολεύει τους συμψηφισμούς του χρέους. Με δεδομένο ότι οι περισσότερες συναλλαγές στη λιανική γίνονται με τράπεζες και μεγάλες επιχειρήσεις, τέτοιου είδους συμψηφισμοί είναι πλέον σπάνιοι οπότε τόσο οι πολίτες όσο και οι επιχειρήσεις εξαρτώνται σε μέγιστο βαθμό από τον τραπεζικό δανεισμό.

Με τα παραπάνω παραδείγματα γίνεται προσπάθεια ευρείας κατανόησης με ποιον τρόπο το τραπεζικό σύστημα χωρίς να παράγει το παραμικρό αγαθό κατόρθωσε να «ελέγχει» μέσω του χρέους κράτη, επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Τα μεγέθη του δημόσιου χρέους σε παγκόσμιο επίπεδο και ειδικά στις αναπτυγμένες χώρες του δυτικού πολιτισμού έχουν ανέλθει σε δυσθεώρητα επίπεδα χωρίς να ανταποκρίνονται στην πραγματική δυνατότητα παραγωγής εσόδων ή «πλούτου». Το χρέος χρησιμοποιείται από την οικονομική ελίτ ως μοχλός πίεσης προς τις κυβερνήσεις για να εφαρμόσουν «νεοφιλελεύθερες» πολιτικές προς όφελος των μονοπωλίων και τη δυνατότητα εκμετάλλευσης πλουτοπαραγωγικών πόρων με ελάχιστο κόστος.

---

²⁴ Πηγή 21: Ένα αντίστοιχο αλλά περισσότερο παραστατικό παράδειγμα δίδεται στο άρθρο Insert Coin, όπου αναλύεται η έννοια της ρευστότητας-νομισματικής κυκλοφορίας σε σχέση με τον αποπληθωρισμό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Θεωρητικά, εάν η Ελλάδα επέστρεφε στη δραχμή θα μπορούσε να αποπληρώσει μονομιάς το σύνολο του χρέους της ανεξάρτητα με την ισοτιμία που θα συμφωνούνταν ή «επιβαλλόταν». Στο υποθετικό αυτό σενάριο, η συνολική αποπληρωμή του χρέους με τοπικό νόμισμα θα επέφερε μεγάλη υποτίμηση της δραχμής. Στην περίπτωση αυτή, οι «πρώην δανειστές» θα ήταν ζημιωμένοι καθώς θα είχαν στη κατοχή τους τρισεκατομμύρια υποτιμημένες δραχμές οι οποίες δεν θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στις κεφαλαιαγορές παρά μόνο εάν επενδύονταν στην ελληνική αγορά. Εάν όμως η Ελλάδα δεν είχε σκοπό να παραχωρήσει τις σημαντικές πλουτοπαραγωγικές της πηγές (πετρέλαια, μεταλλεύματα, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια και μεγάλες τουριστικές εκτάσεις) τότε οι επενδυτικές επιλογές των πρώην δανειστών θα περιορίζονταν σε διάσπαρτες μικρές επενδύσεις προς όφελος της «πραγματικής» οικονομίας.

Η μεγάλη υποτίμηση της δραχμής θα επέφερε σημαντικότερα οφέλη στις εξαγωγές αλλά θα δυσκόλευε πολύ τις εισαγωγές αγαθών. Τους πρώτους μήνες του υποθετικού αυτού σεναρίου, το σύνολο των εισαγόμενων αγαθών (καύσιμα, βιομηχανικά προϊόντα) θα έπρεπε να αποπληρωθεί σε ξένο νόμισμα. Θεωρητικά η Ελλάδα δεν θα μπορούσε εύκολα να αγοράσει ξένο-ισχυρό νόμισμα πωλώντας δραχμές όμως θα μπορούσε να εισπράξει ξένο νόμισμα από τον τουρισμό και τις εξαγωγές της.

Στον πίνακα 5, όπου αποτυπώνεται η διαχρονική εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδος, φαίνεται ότι η Ελλάδα έχει ήδη ισοσκελισμένο εμπορικό ισοζύγιο παρότι χρησιμοποιεί ένα πολύ «ακριβό» νόμισμα και εφαρμόζει επιβαλλόμενες πολιτικές που αποτρέπουν την παραγωγή και την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα. Εάν χρησιμοποιηθεί ένα υποτιμημένο νόμισμα το σίγουρο είναι ότι θα αυξηθούν οι εξαγωγές με παράλληλη αύξηση των εσόδων σε ξένο νόμισμα και από τον τουρισμό.

Στο άρθρο αναλύθηκε εκτενώς η χειραγώγηση της ρευστότητας η οποία ουσιαστικά αφαιρεί τη δυνατότητα πρόσβασης σε πόρους (ανθρώπινους, φυσικούς και τεχνολογικούς) των πολιτών και επιχειρήσεων. Προφανής είναι η επίπτωση της μειωμένης ρευστότητας στην ανεργία που αποτελεί τρανταχτό παράδειγμα απαξίωσης των ανθρώπινων πόρων. Αν δοθούν οικονομικά κίνητρα και εφαρμοστούν ορθές πολιτικές, θα είναι εφικτή και η γρήγορη μετάβαση ανθρώπινων πόρων από την ανεργία και απαξίωση, στην παραγωγή.

Τα τελευταία 50 χρόνια και ειδικότερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους για μείωση του κόστους, χρησιμοποίησαν τις δυνατότητες της τεχνολογίας εις βάρος του εργατικού δυναμικού κάτι που έγινε ιδιαίτερα αισθητό τόσο στον **πρωτογενή** (αγροτικά προϊόντα) όσο και στον **δευτερογενή** (μεταποίηση και παραγωγή) τομέα. Το κενό, καλύφθηκε εν μέρει από θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν στον κλάδο των υπηρεσιών. Πολλοί ανθρώπινοι πόροι απορροφήθηκαν στον κλάδο των ΜΜΕ, της διαφήμισης,

της διασκέδασης και άλλων υπηρεσιών που δημιουργήθηκαν για να καλύψουν νέες υποτιθέμενες ανάγκες του πολίτη - καταναλωτή. Δυστυχώς και στον κλάδο των υπηρεσιών το internet και η πληροφορική, ελαχιστοποίησαν περαιτέρω το κόστος θέτοντας εκ νέου τους ανθρώπινους πόρους στην απαξίωση.

Πρακτικά, ο μόνος λόγος που η ανεργία είναι ακόμα σε χαμηλά επίπεδα (π.χ. 10% στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες) είναι επειδή η μειωμένη ρευστότητα στερεί από τους πολίτες και τις μικρές επιχειρήσεις την πρόσβαση στη διαθέσιμη τεχνολογία. Υπάρχουν τεχνολογικές δυνατότητες που σύντομα θα μειώσουν θέσεις εργασίες και από τον κλάδο των logistics (αποθήκευση και μεταφορές). Διαθέσιμη είναι η τεχνολογία «3D printing» που παρέχει τη δυνατότητα παραγωγής προϊόντων πολύ κοντά στο σημείο διάθεσης. Μια ομάδα επιστημόνων – μηχανικών με έδρα την Ευρώπη για παράδειγμα, έχει τη δυνατότητα σχεδιάζει τεχνολογικά σχέδια των οποίων πανομοιότυπα πρότυπα (καλούπια) κατασκευάζονται και διατίθενται στην Αυστραλία.

Πρέπει να γίνει ευρέως κατανοητό ότι η ανεργία και η υποαπασχόληση δεν δύναται να καταπολεμηθεί όσο η τεχνολογία χρησιμοποιείται προς όφελος της μειοψηφίας. Πλέον υπάρχει η δυνατότητα γρήγορης και ολοκληρωτικής απαλλαγής από τα ορυκτά καύσιμα και με δεδομένο ότι οι υφιστάμενοι φυσικοί πόροι είναι ακόμα ικανοί να θρέψουν τον παγκόσμιο πληθυσμό, είναι θέμα πολιτικής βούλησης εάν η τεχνολογία θα απελευθερώσει τους ανθρώπους από ανούσιες και άσκοπα κουραστικές εργασίες. Στην αντίθεση περίπτωση εάν η τεχνολογία εξακολουθήσει να αποτελεί προϊόν εκμετάλλευσης της μειοψηφίας, το πρόβλημα της ανεργίας και απαξίωσης των ανθρώπινων πόρων θα εξακολουθήσει να διογκώνεται.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται και με ποσοστά από τους δείκτες κατανομής εργασίας του ανθρώπινου δυναμικού²⁵. Συγκεκριμένα, στο σύνολο των χωρών του δυτικού κόσμου το εργατικό δυναμικό που απασχολείται στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα δεν ξεπερνά το 20% ενώ το υπόλοιπο 80% απασχολείται στις **υπηρεσίες**. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το εργατικό δυναμικό αποτελεί κατά μέσο όρο το 50% του συνολικού πληθυσμού, τα παραπάνω ποσοστά υποδιπλασιάζονται.

Ειδικά για την Ελλάδα, αν στα παραπάνω δεδομένα συμπεριλάβουμε το γεγονός ότι ο ενεργός πληθυσμός δεν ξεπερνά το 40% και η ανεργία τείνει στο 30%, προκύπτει ότι στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα απασχολείται περίπου το 5% (περίπου 500 χιλιάδες) του συνολικού πληθυσμού. Συνεπώς υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες αύξησης του παραγωγικού δυναμικού της Ελλάδος εάν αξιοποιηθούν οι ανθρώπινοι πόροι σε συνδυασμό με την εκμετάλλευση των πολλών πλουτοπαραγωγικών της πηγών.

---

²⁵ **Πηγή 22:** Από τη συγκεκριμένη πηγή (The World Factbook) ο αναγνώστης δύναται να αντλήσει δεδομένα για πάσης μορφής δείκτη που αφορά ένα κράτος όπως: δημογραφικά στοιχεία, γεωγραφικά δεδομένα, διαθεσιμότητα πόρων και πολλούς οικονομικούς δείκτες.

Χρήσιμα συμπεράσματα ανάγονται αν αναλυθεί περαιτέρω ο τομέας των υπηρεσιών όπου απασχολείται το 80% του ενεργού πληθυσμού. Πολλές φορές, εργασίες που υπάγονται στον τομέα αυτόν «αντιτίθενται» στην ομαλή λειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η «σκόπιμη» γραφειοκρατία που εκπορεύεται από τις δημόσιες υπηρεσίες και αποτελεί τροχοπέδη στη λειτουργία της πραγματικής οικονομίας.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχουν και υπηρεσίες οι οποίες καλούνται να καλύψουν «ανάγκες» που δημιουργούνται τεχνικά λόγω της έλλειψης του χρήματος. Εκτιμάται ότι το 90% των καταδικασμένων σε φυλάκιση, αφορά άμεσα ή έμμεσα, περιπτώσεις που σχετίζονται με οικονομικής φύσεως αδικήματα τα οποία σε πολύ μεγάλο βαθμό παράγονται από το ίδιο το σύστημα εξαιτίας της τεχνητής έλλειψης ρευστότητας.

Έως ότου ένας πολίτης καταλήξει στη φυλακή για ένα οικονομικό αδίκημα, έχουν αναλωθεί αμέτρητες εργατώρες διαφόρων ειδικοτήτων όπως: τραπεζικοί υπάλληλοι, αστυνομικοί, δικηγόροι, δικαστές και σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τέτοιου είδους παραπτώματα είναι πολύ συχνά και πολλές φορές επαναλαμβάνονται από τους ίδιους παραβάτες, προκύπτει το συμπέρασμα ότι καταναλώνονται αμέτρητες εργατώρες για «άεργες» και χωρίς ωφέλεια εργασίες.

Με την ως τώρα ανάλυση, αποδείχτηκε ότι η οικονομική κατάσταση της Ελλάδος και των πολιτών της, δεν πρόκειται να βελτιωθεί μέσα στα στενά πλαίσια των πολιτικών της Ε.Ε. οι οποίες επιβάλλονται με γνώμονα τα συμφέροντα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Στο άρθρο αναλύθηκαν παραδείγματα και ενδείξεις που καταδεικνύουν ότι οι Ελλάδα μπορεί να ευημερήσει με το δικό της νόμισμα και εφόσον οι πολιτικές της Ε.Ε. δεν αλλάζουν, η επιστροφή στη δραχμή αποτελούν μονόδρομο. Ο μοναδικός προβληματισμός της νέας ελληνικής κυβέρνησης θα έπρεπε να σχετίζεται μόνο με τη δυσκολία και το χρονικό διάστημα του μεταβατικού σταδίου.

Όμως, οι δυσκολίες του μεταβατικού σταδίου από το ευρώ στη δραχμή δύναται να εκτιμηθούν σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα αρκεί να εργαστούν επιστήμονες και ειδικοί από διάφορους τομείς κι όχι αποκλειστικά οικονομολόγοι. Η «άσκηση» που πρέπει να λυθεί σχετίζεται με τις ανάγκες του κράτους σε σχέση με τους διαθέσιμους ανθρώπινους, φυσικούς, τεχνολογικούς και οικονομικούς πόρους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:

Απόσπασμα από το άρθρο της Ζωής Γεωργαντά: <http://attikanea.blogspot.gr/2012/09/2009.html>

Το έλλειμμα ενός συγκεκριμένου έτους είναι η διαφορά μεταξύ του χρέους του έτους αυτού και του προηγούμενου έτους. Η εξίσωση αυτή είναι η εξής: $X_t - X_{t-1} = Dt$ Εξίσωση 1.

Όπου X_t συμβολίζει το χρέος τον χρόνο t , X_{t-1} συμβολίζει το χρέος τον προηγούμενο χρόνο $t-1$, και Dt συμβολίζει το έλλειμμα τον χρόνο t . Αν μεταφέρουμε το χρέος του έτους $t-1$ στην δεξιά πλευρά της εξίσωσης (1), τότε μπορούμε να πούμε ότι το έλλειμμα του δημόσιου προϋπολογισμού (έσοδα μείον δαπάνες) προστίθεται στο χρέος του προηγούμενου ($t-1$) έτους και το αποτέλεσμα είναι το χρέος του τρέχοντος έτους, δηλαδή το X_t . Όπως γίνεται φανερό, όταν έχουμε έλλειμμα αυτό σημαίνει ότι τα έσοδά μας είναι μικρότερα από τις δαπάνες μας, άρα πρέπει να δανειστούμε. Με την έννοια αυτή, το δημόσιο έλλειμμα καθορίζει και τις δανειακές ανάγκες της χώρας. Επίσης θα είναι χρήσιμο στην παρακάτω συζήτηση αν ξεκαθαρίσουμε τί σημαίνει στοκ και τί σημαίνει ροή. Το χρέος ως μέγεθος που συσσωρεύεται διαμέσου του χρόνου, και είναι στην ουσία άθροισμα των ελλειμμάτων όλων των προηγούμενων ετών, ονομάζεται αποθεματικό μέγεθος ή στοκ, ενώ το έλλειμμα αφορά μόνο ένα έτος και ονομάζεται μέγεθος ροής.

Στην πράξη, όταν δηλαδή καταχωρούνται τα δεδομένα των εσόδων και των δαπανών στους διάφορους λογαριασμούς, η εξίσωση (1) συνήθως παραβιάζεται, περισσότερο ή λιγότερο, από τις διάφορες χώρες. Στις περιπτώσεις αυτές, αντί για την εξίσωση (1), έχουμε την εξίσωση (2):

$$X_t - X_{t-1} = Dt + K_t \quad (2)$$

όπου το K συμβολίζει ένα μέγεθος σφάλματος, ή ρυθμιστικό, όπως το αποκαλεί η Eurostat. Συγκεκριμένα, το κονδύλι K , ονομάζεται «κονδύλι ρύθμισης χρέους-ελλείμματος» ή «ρύθμισης στοκ-ροής – Stock-Flow Adjustment (SFA)». Το μέγεθος αυτό, όπως έχει αποδειχτεί και θα το εξηγήσω παρακάτω, χρησιμοποιείται από τις χώρες για να κρύψουν ανεπιθύμητα ελλείμματα. Δηλαδή «φουσκώνουν» το K και «ξεφουσκώνουν» το D . Αυτό συμβαίνει διότι υπάρχει αδιαφάνεια για το τί είδους ποσά διαμορφώνουν το ύψος του κονδυλίου K .

Περισσότερα για το μέγεθος K

Όπως γίνεται φανερό από την εξίσωση (2), όταν το K είναι θετικό σημαίνει ότι μεταξύ των περιόδων t και $t-1$ το χρέος έχει αυξηθεί περισσότερο από το έλλειμμα του προϋπολογισμού την περίοδο t . Ο επίσημος ορισμός του κονδυλίου K αποδεικνύει ότι η έννοιά του ως SFA, ή «ρύθμιση στοκ-ροής SFA», είναι κατά κύριο λόγο ένα στατιστικό σφάλμα. Σύμφωνα με την εξειδίκευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το K οφείλεται σε χρηματοπιστωτικές διαδικασίες, όπως είναι οι εισπράξεις από ιδιωτικοποιήσεις, οι πολιτικές διαχείρισης του δημοσίου χρέους, και οι συνέπειες των διακυμάνσεων της τιμής συναλλάγματος πάνω στο χρέος που έχει

εκδοθεί σε ξένο νόμισμα. Γενικά, τέτοιοι παράγοντες στους οποίους οφείλεται το ύψος του κονδυλίου K, είτε είναι ασαφείς, είτε τείνουν να αλληλοεξουδετερώνονται διαχρονικά. Όμως, όταν το K είναι συστηματικά μεγάλο, ιδιαίτερα όταν το K επηρεάζει αρνητικά την εξέλιξη του χρέους, τότε αυτό σημαίνει ότι υπάρχει λανθασμένη καταγραφή των κονδυλίων του προϋπολογισμού και πρακτική δημιουργικής λογιστικής, όπως δείχνουν και πολλές επιστημονικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί για το ζήτημα αυτό, όπως παρουσιάζω αμέσως παρακάτω.

Το κονδύλι αυτό, δηλαδή το K ή SFA, έχει αποδειχτεί ότι αποτελεί τον μανδύα πίσω από τον οποίο κρύβεται η λεγόμενη «δημιουργική λογιστική» που σημαίνει το εξής: στην βάση λογιστικών τεχνασμάτων οι διάφορες κυβερνήσεις μπορούν να αποκρύβουν τα δημόσια ελλείμματά τους. Θα αναφέρω τους ερευνητές Jurgen von Hagen και Guntram B. Wolff, Καθηγητές του Πανεπιστημίου της Βόννης, καθώς και τον ερευνητή του ΔΝΤ Anke Weber, οι οποίοι εξέτασαν το φαινόμενο του κονδυλίου SFA. Οι δύο πρώτοι ερευνητές έχουν δημοσιεύσει το άρθρο τους το 2006 στο επιστημονικό περιοδικό *Journal of Banking and Finance*, Elsevier, 30(12), σελίδες 3259-79, με τίτλο «Τι μας λένε τα ελλείμματα για το χρέος; Εμπειρική μαρτυρία για την δημιουργική λογιστική χρησιμοποιώντας τους δημοσιονομικούς κανονισμούς της ΕΕ». Ο τρίτος ερευνητής από το ΔΝΤ δημοσίευσε το άρθρο του το 2012 ως Δοκίμιο του ΔΝΤ με τίτλο «SFA και δημοσιονομική διαφάνεια: Σύγκριση μεταξύ χωρών».

Οι δύο πρώτοι ερευνητές εξέτασαν τα στοιχεία των χωρών της ΕΕ για το διάστημα 1996-2003. Βρήκαν ότι οι περισσότερες χώρες της ευρωζώνης έκρυψαν τα ελλείμματά τους προκειμένου να ενταχθούν σ' αυτήν. Διαπίστωσαν ότι οι ορισμοί και οι Κανονισμοί της Eurostat αφήνουν μεγάλο περιθώριο για χρησιμοποίηση της δημιουργικής λογιστικής. Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι για την εξεταζόμενη περίοδο η Φινλανδία είχε 64% περισσότερο χρέος από ό,τι έδειχναν τα νούμερα που ανακοίνωνε. Το αντίστοιχο νούμερο για την Ελλάδα ήταν 43%, για την Δανία 30%, για το Λουξεμβούργο 29%, για την Γερμανία 15% και για την Αυστρία 14%. Οι περιπτώσεις της Φινλανδίας και του Λουξεμβούργου είναι αξιοσημείωτες διότι δείχνουν ότι και οι δύο χώρες χρησιμοποιούσαν λογιστικά τεχνάσματα έτσι ώστε τα κεφάλαια που προορίζονταν για εξόφληση του χρέους τους τα κατεύθυναν για αγορά περιουσιακών στοιχείων.

Ο Anke Weber εξέτασε 163 αναπτυγμένες χώρες την περίοδο 1980 μέχρι 2010. Διαπίστωσε ότι το κονδύλι SFA πράγματι καλύπτει συνήθως λογιστικά τεχνάσματα για απόκρυψη χρέους. Διαπίστωσε δε ότι όσο πιο διαφανής στα δημοσιονομικά της στοιχεία είναι μια χώρα, τόσο μικρότερο είναι το κονδύλι SFA. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι τα δημοσιονομικά στοιχεία πρέπει να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια, δηλαδή όποιος πολίτης επιθυμεί, πρέπει να μπορεί να γνωρίζει από πού προέρχονται τα διάφορα χρηματικά κεφάλαια της κυβέρνησής του και πού πάνε.

ΠΗΓΕΣ:

- 1) http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2014/pdf/statistical_annex_a_autumn_2014_en.pdf (22/10/2014, European Commission, Statistical Annex of European Economy, Autumn 2014)
- 2) http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/2011-05-13-stat-annex_en.pdf (02/05/2011, European Commission, Statistical Annex of European Economy, Spring 2011)
- 3) <http://antapocrisis.gr/index.php/social-media1/item/398-xreos> (Ιανουάριος 2012, Χαλυβόπουλος Δημήτρης, Ο Μύθος του Ελληνικού Χρέους)
- 4) <http://www.bankofgreece.gr/BoqEkdoseis/Oikodelt200012.pdf> (Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 16, Δεκέμβριος 2000,)
- 5) <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/monetary/deposits.aspx> (Ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος, Στατιστικά Στοιχεία> Νομισματική και Τραπεζική Στατιστική > Καταθέσεις (NXI): Στοιχεία για την περίοδο πριν από την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ)
- 6) <http://www.minfin.gr/?q=el/content/κρατικός-προϋπολογισμός-2010> (Ιστοσελίδα Υπουργείου Οικονομικών, Κρατικός Προϋπολογισμός 2010, δημοσίευση Νοέμβριος 2009)
- 7) <http://www.minfin.gr/?q=el/content/κρατικός-προϋπολογισμός-2009> (Ιστοσελίδα Υπουργείου Οικονομικών, δημοσίευση Νοέμβριος 2008)
- 8) <http://www.minfin.gr/?q=el/content/κρατικός-προϋπολογισμός-2015> (Ιστοσελίδα Υπουργείου Οικονομικών, Κρατικός Προϋπολογισμός 2015, δημοσίευση Νοέμβριος 2014)
- 9) <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5066026/2-22042009-BP-EN.PDF/3a40e5ce-3f1b-4eed-9700-df3352ba3f56?version=1.0> (eurostat newsrelease euroindicators, Provision of deficit and debt data for 2008 – 22 April 2009 first notification)
- 10) <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5046142/2-22042010-BP-EN.PDF/0ff48307-d545-4fd6-8281-a621cbda385d> (eurostat newsrelease euroindicators, Provision of deficit and debt data for 2009 – 22 April 2010 first notification)
- 11) <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5036122/2-26042011-AP-EN.PDF/11e08a70-1b0d-41be-9dc3-17e99c3585e5?version=1.0> (eurostat newsrelease euroindicators, Provision of deficit and debt data for 2010 – 26 April 2011 first notification)
- 12) <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5147302/2-23042012-AP-EN.PDF/30b8f91b-4325-4d6b-9c6f-6e699ff87cd5?version=1.0> (eurostat newsrelease euroindicators, Provision of deficit and debt data for 2011 – 23 April 2012 first notification)
- 13) <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5171846/2-22042013-AP-EN.PDF/bb7ad61c-6f17-4a86-8f13-4747a2b6c2ed?version=1.0> (eurostat newsrelease euroindicators, Provision of deficit and debt data for 2012 – 22 April 2013 first notification)
- 14) <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5178982/2-23042014-AP-EN.PDF/83e13609-68f7-4cac-9dd7-0ccf92663564?version=1.0> (eurostat newsrelease euroindicators, Provision of deficit and debt data for 2013 – 23 April 2014 first notification)
- 15) http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4187653/6404656/COM_2010_report_greek/c8523cfa-d3c1-4954-8ea1-64bb11e59b3a Report on Greek Government Deficit and Debt Statistics, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Βρυξέλλες 08/01/2010
- 16) <http://www.minfin.gr/budget/2006> Κρατικός Προϋπολογισμός 2006, Νοέμβριος 2005

- 17) http://www.minfin.gr/sites/default/files/financial_files/ISOLOGISMOS-XRHM-OIKON-KATAST-KENTR-DIOIK-GR.pdf Υπουργείο οικονομικών, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Οικονομικό Έτος 2013, Δημοσίευση: Ιούλιος 2014
- 18) <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/real-economy> (ιστοσελίδα του Cambridge Dictionary Online), <http://lexicon.ft.com/Search?searchText=real-economy> (ιστοσελίδα των Financial Times)
- 19) <http://www.minfin.gr/sites/default/files/isologismos2012.pdf> Υπουργείο Οικονομικών, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Οικονομικό Έτος 2012, Δημοσίευση: Ιούλιος 2013
- 20) <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/monetary/deposits.aspx> Καταθέσεις και ρέπος των μη Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων στα ΝΧΙ στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος, Στοιχεία για την περίοδο πριν από την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ
- 21) <http://antapocrisis.gr/index.php/social-media1/item/594-xalyvopoulos> Insert Coin, Χαλυβόπουλος Δημήτρης, 30/12/2012
- 22) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> The World Factbook από την επίσημη ιστοσελίδα της CIA